

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Skjøtselsplan for Hysvær, Vegaøyen verdensarvområde

Slåttemark, kystlynghei og naturbeitemark.

Revidert 2018

NIBIO RAPPORT | VOL. 4 | NR. 158 | 2018

Thomas H. Carlsen & Annette Bär

Avdeling for kulturlandskap og biologisk mangfold, Tjøtta

TITTEL/TITLE

Skjøtselsplan for Hysvær, Vegaøyen verdensarvområde. Slåttemark, kystlynghei og naturbeitemark.
Revidert 2018

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Thomas H. Carlsen & Annette Bär

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
12.12.2018	4/158/2018	Åpen	11260	18/01037
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-02224-4	2464-1162	43	3	

OPPDRAUGSGIVER/EMPLOYER:

Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernnavdeling

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Jannike Wika/Kjell Eivind Madsen

STIKKORD/KEYWORDS:

Skjøtsel, kulturlandskap, verdensarv, slåttemark, kystlynghei, naturbeitemark, utvalgt naturtype, tilskuddsordning for trua naturtyper, Vega

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Kulturlandskap og biologisk mangfold

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Utarbeidelse av skjøtselsplanen for Hysvær i Vegaøyen verdensarvområde er utført på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernnavdeling. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for restaurering og skjøtsel av naturtypene slåttemark, naturbeitemark og kystlynghei. Skjøtselsplanen baserer seg på feltbefaring og intervjuer med grunneieren.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av naturtypene slåttemark, kystlynghei og naturbeitemark. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokalitetene.

LAND/COUNTRY:	Norge
FYLKE/COUNTY:	Nordland
KOMMUNE/MUNICIPALITY:	Vega
STED/LOKALITET:	Hysvær

GODKJENT /APPROVED

Knut Anders Hovstad

AVD. LEDER

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Thomas Holm Carlsen

FORSKER

NIBIONORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Forord

Utarbeidelse av skjøtselsplanen for Hysvær i Vegaøyen verdensarvområde er utført på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland, Miljøvern avdeling og Vega verneområdestyre. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for restaurering og skjøtsel av de utvalgte naturtypene slåttemark og kystlynghei og er i samsvar med handlingsplanene for disse (Direktoratet for naturforvaltning 2009, 2010). I tillegg gis anbefalinger for skjøtsel av naturbeitemark. Skjøtselsplanen baserer seg på feltbefaring og intervjuer med grunneieren.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av naturtypene slåttemark, kystlynghei og naturbeitemark. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokalitetene.

Som vedlegg finnes en beskrivelse av de verdifulle naturtypelokalitetene som inngår i drifta. Den genererer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i Miljødirektoratets naturbase.

Til skjøtselsplanen følger et veiledningshefte om slåttemark utarbeidet av Miljødirektoratet, samt Bondens kulturmarksflora for Nord-Norge (Bele et al. 2014).

NIBIO på Tjøtta takker grunneiere og brukere Øystein Ludvigsen med brødre (Sørgården), Åslaug Johansen med søsken (Brattøya), Gunnvald Eilertsen (Nordøya) og Fylkesmannen i Nordland for innspill og for godt samarbeid.

Tjøtta, 1. desember, 2018

Thomas H. Carlsen

Prosjektleder

Innhold

1	Slåttemark i Nord-Norge	6
2	Kystlynghei.....	8
2.1	Lyngsviing	10
2.2	Restaurering av kystlynghei.....	10
3	Naturbeitemark	11
3.1	Naturfaglig beskrivelse	11
3.2	Artsinnhold	11
3.3	Råd om skjøtsel og hensyn	12
4	Om Hysvær og oppdraget	13
5	Skjøtelsplan for slåttemark på Nordøya i Sørgården, Svinskjæret og Sørgården	15
5.1	Innledning.....	16
5.2	Hensyn og prioriteringer	17
5.3	Tradisjonell og nåværende drift	17
5.4	Aktuelle erfaringer med skjøtselen	17
5.5	Artsmangfold og observerte endringer	17
5.6	Evaluering/vurdering av skjøtselen	18
5.7	Mål for slåttemarkene.....	18
5.8	Restaureringstiltak (engangstiltak eller tiltak som gjennomføres over en avgrensa periode).....	18
5.9	Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)	19
5.9.1	Slått	19
5.9.2	Andre aktuelle skjøtselstiltak	19
5.10	Oppfølging av skjøtelsplanen.....	20
5.11	Bilder fra Nordøya (Sørgården), Svinskjæret og Sørgården	20
6	Skjøtelsplan for naturbeitemarka på Nordøya	23
6.1	Innledning.....	24
6.2	Hensyn og prioriteringer	25
6.3	Tradisjonell og nåværende drift	25
6.4	Aktuelle erfaringer med skjøtselen	25
6.5	Artsmangfold og observerte endringer	25
6.6	Evaluering/vurdering av skjøtselen	25
6.7	Mål for den verdifulle naturtypen naturbeitemark.....	26
6.8	Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)	26
6.8.1	Beiting	26
6.8.2	Andre aktuelle skjøtselstiltak	26
6.9	Oppfølging av skjøtelsplanen.....	27
6.10	Bilder fra Nordøya	27
7	Skjøtelsplan for beiteareal på Brattøya, Ytterøya, Arøya og Tuvøya	29
7.1	Innledning.....	30
7.2	Hensyn og prioriteringer	33
7.3	Tradisjonell og nåværende drift	33

7.4	Aktuelle erfaringer med skjøtselen	34
7.5	Artsmangfold og observerte endringer	34
7.6	Evaluering/vurdering av skjøtselen	35
7.7	Mål for de verdifulle naturtypene naturbeitemark og kystlynghei	35
7.8	Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)	36
7.8.1	Beiting	36
7.8.2	Andre aktuelle skjøtselstiltak	37
7.9	Oppfølging av skjøtselsplanen	37
7.10	Bilder fra lokalitetene	38
8	Andre tiltak relatert til skjøtsel i Hysvær	41
8.1	Jordforbedringstiltak	41
8.2	Tiltak mot veitistel	41
8.3	Tiltak mot fremmede arter som sitkagran og buskfuru	42
8.4	Tiltak mot beiteskader forårsaket av gås	42
	Referanser	44
	Vedlegg	45

1 Slåttemark i Nord-Norge

Tradisjonelle slåttemarker er naturenger i inn- og utmark med ville plantearter, som har blitt slått for å skaffe vinterfôr til husdyra. Slåttemarkene ble gjerne slått seint i sesongen, etter at de fleste plantene hadde blomstra og satt frø. De er ofte overflatelydda for stein, men har i mindre grad vært oppdyrket og tilsådd i seinere tid, og er ikke- eller i liten grad gjødsla med tilført husdyr- og kunstgjødsl. Slåttemarkene har tradisjonelt vært høstbeita og kanskje også vårbeita. Hvordan slåttemarkene har vært skjøttet varierer imidlertid fra sted til sted.

Slåttemarkene er ofte urterike (blomsterrike), og omtales gjerne som «blomsterenger». De huser også ofte et stort mangfold av insekter.

Artssammensetningen i slåttemarkene kan variere mye blant annet avhengig av klimaet. Variasjonen i slåttemarksfloraen er stor fra nord til sør og fra kyst til innland i Nord-Norge. Forskjeller i fuktighetsforhold og kalkinnhold i marka påvirker også artssammensetningen sterkt.

Vanlige plantearter i tørre-friske enger er gras og halvgras som engkvein, rødsvingel, gulaks, bakkefrytle, bleikstarr og urter som for eksempel blåklukke, ryllik, følblom, småengkall, hvitmaure, fuglevikke, engsyre, harerug, engsoleie, marikåpe-arter, i høyereliggende områder også snøsøte. I Nordland og Troms er også rødknapp og prestekrage vanlige innslag i tørre slåttemarker, mens silkenellik kan komme inn i Øst-Finnmark.

Slåttemark på Svebakken i Hemnes kommune i Nordland som representerer en tørr-frisk engutforming. Bildet t.h. viser småengkall som gjerne vokser i slike enger.

Foto t.v. Annette Bär og t.h. Ellen Svalheim.

I litt kalkholdige områder kan man finne gras som dunhavre, og i de sørlige delene av Nord-Norge også hjertegras. Ellers på kalk vokser urter som gjeldkarve, fjellflokk, vill-løk, vill-lin, fjellfrøstjerne, gulmaure, (fjell)bakkestjerne, ulike marinøkler og orkideer. Noen av disse står på den norske rødlisten (og er truet) (www.artsdatbanken.no).

I litt fuktigere eng finnes arter som sølvbunke, jåblom, ballblom, skogstorkenebb, rød jonsokblom, marikåper, sibirgrasløk og hvitbladtistel. I fuktigere enger i Finnmark kan man finne østlige arter, foruten silkenellik som nevnt over også finnmarksfrøstjerne, storveronika og russekjeks.

Slåttemark på Kvanndalen i Rana kommune i Nordland. Bilde t.h. viser ballblom som er et vanlig innslag i litt fuktigere eng ved siden av arter som sølvbunke, jåblom, og skogstorkenebb.

Foto t.v. Annette Bär, t.h. Ellen Svalheim.

Slåttemark med silkenellik i Anopset i Porsanger kommune i Finnmark. Bilde t.h viser nærbilde av silkenellik som er en østlig art og stedvis vokser i slåttemarkene i Finnmark.

Begge foto Ingrid Golten.

Hvis slåtteeenger blir liggende brakk, blir engene gjerne dominert av noen få, høyvokste arter. Hundekjeks, skogstorkenebb, marikåper og mjøduert er typisk, men også tromsøpalme kan komme inn. I innlandet er store felt av geitrams vanlig der drifta har opphørt, før busker og trær overtar i en senere fase av gjengroingen.

Mange gamle slåttemarker brukes i dag til beite eller er grodd igjen. «Tradisjonelle» slåttemarker har derfor blitt svært sjeldne og det er spesielt viktig at gjenværende slåttemarker holdes i hevd. Generelle restaurerings- og skjøtselstiltak er omtalt i veiledningsheftet, og konkrete råd for skjøtsel av din lokalitet beskrives i denne skjøtelsesplanen. Nærmere omtale av ulike plantearter fra engene finnes i Bondens kulturmarksflora for Nord-Norge (Bele, Norderhaug, Alm & Vange 2014). Mye av denne teksten om slåttemark i Nord-Norge er hentet fra den.

2 Kystlynghei

Kystlyngheiene er skapt ved rydding av skog, lyngsviing, beiting og lyngslått. De har utviklet seg gjennom gjensidig påvirkning mellom lynghei og beiting, først og fremst med gammelnorsk sau, men også med geit og sommerbeiting med storfe. Helårsbeite med gammelnorsk sau ansees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Ved innsiktsfull drift kan en også skjøtte kystlynghei ved beiting med spælsau, norsk kvit sau eller andre saueraser fra tidlig vår til sein høst, og tidvis vinterbeiting kombinert med tilleggsføring når forholdene tilsier det. Storfe som kviger, sinkyr (kyr i tørrperioden), ammekyr med kalv samt kastrater kan beite i kystlynghei om sommeren når det inngår strandeng eller andre arealer med gras- og halvgras i tilstrekkelig omfang i beiteområdet som helhet.

Beiting er viktig for ivaretagelsen av kystlyngheiene, og i snøfattige og vintermilde kyststrøk med kystlynghei finner man former for utegangerdrift. Hold av dyr, uansett driftsform, krever at man følger tilhørende regelverk, se www.lovdata.no. Utegangerdrift er omtalt spesifikt flere steder i regelverket, med både egne tilpasninger og med dispensasjoner fra hovedregelverket mot at enkelte vilkår holdes. Av viktige regelverk å sette seg inn i, kan man trekke frem: «Lov om dyrevelferd» (Dyrevernova), «Forskrift om velferd for småfe», «Forskrift om velferd for produksjonsdyr», «Forskrift om merking, registrering og rapportering av småfe» og «Forskrift om bekjempelse av dyresjukdommer». Dispensasjon om «utegang uten tjenlig oppholdsrom» krever tillatelse fra Mattilsynet.

For å kunne tilpasse dyretallet til beitegrunnet, må beitegrunnet vurderes. Beitegrunnet påvirkes av variasjoner i både naturforhold og hevd, og må derfor vurderes for hvert enkelt beite. Ofte inngår det flere naturtyper i det samlede kystlandskapet som beites, noe som også bør tas inn i den totale vurderingen av dyretallet. Dette kan være strandenger som er gode vår- og sommerbeiter, eller myr som kan ha viktige halvgress og starr utover høst og vinter. Kystlynghei i god hevd utgjør gode beiter, og inneholder helst vekslinger av røsslyng i både pionerfase, byggefase og moden fase. Dette gjør at beitedyrene kan veksle mellom røsslyngplanter av ulik alder og høyde. Beitekvaliteten til røsslyngen varierer med alder, og særlig gammel, forvædet og skadet røsslyng forringer beitene mye. En del kystlyngheier finnes i vekslinger med mye bart berg, mens andre lyngheier danner tette tepper hvor røsslyngen har et høyt dekke. Både dekning og kvalitet på røsslyng tas med i beregningen av dyretall per arealenhet.

I «Forskriften om velferd for småfe», omtales utegangerdrift spesielt, og i § 18 «Unntak fra kravet om tjenlig oppholdsrom – utedrift», kan oppsummeres i følgende viktige punkt:

- 1) *Dyretallet skal tilpasses beitegrunnet.*
- 2) *Eier eller annen med ansvar for dyrene skal ha mulighet til raskt å skaffe tilstrekkelig og egnet fôr i tilfelle situasjoner der beitet ikke gir tilstrekkelig næring.*
- 3) *Det skal etableres fôringsplass som gjør det mulig å fôre dyrene på en god måte.*
- 4) *Terreng og vegetasjon skal gi tilstrekkelig ly, og dyrene skal ha beskyttende ullfell i kalde årstider.*
- 5) *Det skal etableres innhengning som gjør det mulig å samle dyrene.*
- 6) *Dyrene skal samles når det er nødvendig av dyrevermmessige hensyn, og minimum vår og høst for kontroll, merking, napping og klipping av ull, nødvendig parasittbehandling, o.l.*
- 7) *Paring skal skje slik at lamming og kjeing kan forekomme når beite- og klimaforhold er gunstige.*
- 8) *Tilsynet skal intensiveres før og under lamming.*

Gode vinterbeiter er nødvendig for et godt dyrehold. Nøkkelarten røsslyng inngår i beitegrunnet gjennom hele året, men er viktigst utover høsten og vinteren, da omfanget av andre beiteplanter reduseres. Selv om røsslyng er den viktigste vinterbeiteplanta, er tilgang på starr og gras som dyra finner innimellom lyngen betydningsfull for det samlede næringsopptaket om vinteren. Småfe på

utmarksbeite skal etter regelverket ha tilsyn minst en gang per uke i områder uten særskilt risiko. Ved mistanke om økt fare må tilsynet intensiveres slik at forhold som kan medføre dårlig velferd, syke, skadde og avmagrede dyr, oppdages så tidlig som råd er. Det er en forutsetning at beitelokalitetene gir muligheter for å komme til med nødfôr, også i perioder med dårlig vær. Beitene må ha tilstrekkelig ferskvannstilgang gjennom hele året. Det må planlegges løsninger for mulig vannmangel, både sommer som vinter.

Gammelnorsk sau og andre husdyrslag

Gammelnorsk sau (ofte kalt villsau) er mye brukt i utegangerdrift i kystlynghei, ettersom det er en hardfør, lett sau som er tilpasset helårsbeiting hvor det er vilkår for det. Under de riktige kombinasjoner av milde vintre, tilstrekkelig med areal og velskjøttede kystlyngheier, greier gimrer og voksne sauer av gammelnorsk sau seg vanligvis tilfredsstillende gjennom vinteren. Paring skal skje slik at lamming om våren ikke starter før beitegraset er kommet i vekst slik at sauene finner næringsrikt fôr til produksjon av melk. Kommer det tungt snøfall som blir liggende, og som gjør det vanskelig for sauene å få tak i tilstrekkelig fôr, må en straks sette inn tiltak med tilleggsfôring og om nødvendig hente dyrene i hus og/eller innhegning med ly for nødvendig oppfølging. Innholdet av protein i beiteplantene gjennom vinteren er gjerne noe knapt. Gammelnorsk sau kan i noen grad tære litt på kroppsreserver gjennom vinteren. Dyrene må da ha fått bygd opp kroppsreserver gjennom sommer, høst og førjulsvinter.

Gammelnorsk sau er godt tilpassa beiting i kystlynghei.

Dersom lammene fra sau i kystlynghei ikke har nådd tilfredsstillende slaktevekt, kjøttsetting og fettinnhold ved tidspunktet for høstslakting må man gjøre tilpasninger. Disse lammene som ikke er slaktemodne må da overvintres på en måte som sikrer tilstrekkelig fôrtilgang og god dyrevelferd. Små sauelam må ikke gå sammen med vær slik at de kan bli paret, da drektighet krever svært mye og setter individet tilbake i utvikling, og kan være i strid med kravet om godt dyrehold. Produksjonsmessig er det heller ikke noen god løsning at utegangersau lammer årsgamle, da en lett kan komme inn i en vond sirkel med seinere lamming og dermed små lam om høsten.

Vanlig norsk kvit sau og andre norske langhalete raser med regional utvikling og tilpassing (steigar, cheviot, ryggja), spælsau og eventuelt andre saueraser kan også beite i kystlynghei lenge utover høsten der det er vilkår for det, og i deler av vinteren når det blir kombinert med innefôring som sikrer dyra tilstrekkelig med energi og protein. Driftsmåten som kombinerer utegangerdrift og innefôring er lite brukt i dag sammenlignet med tidligere, men er fortsatt i bruk m.a. i området ved Lindesnes i Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og enkelte steder videre nordover langs kysten. Beiting med de langhala sauerasene eller spælsau i kystlynghei gjennom sommeren vil ofte gi mindre tilvekst på lamma enn annet utmarks- eller fjellbeite. Mengdeinnslaget av gras og urter er viktig, det gjelder å få en god start på tilveksten hos lamma fra våren av, og at tilveksten ikke stagnerer og blir for lav når en kommer utover sommeren og seinsommeren. Ved større innslag av strandeng i tilknytning til kystlynghei, kan beitet være tilfredsstillende som sommerbeite både til tyngre saueraser og stedvis til storfe (sinkyr, kviger, kastrater, ammekyr). Naturtypen strandeng er det generelt mer av på deler av Trøndelagskysten og særlig i Nordland (Helgelandskysten) enn hva som er tilfelle på Vestlandet.

2.1 Lyngsviing

Lyngsviing er avgjørende både for opprettholdelse av ønsket artsinnhold i lyngheiene og det biologiske mangfoldet, og for sikring av godt og tilstrekkelig beitegrunnlag. Det er derfor viktig å planlegge lyngsviingen for flere år framover slik at man til enhver tid har den mosaikk av grasarealer og lyngarealer av forskjellig alder som er ønskelig. Ved planleggingen av avsviingen må man også ta hensyn til spesielle verdier knyttet til området, slik som fugl, kulturminner, landskapestetikk og eventuelle erosjonsproblemer. Det er viktig å orientere seg om hvilke verdier som finnes i området gjennom f.eks. forvaltningsorgan som kommunen, fylkeskommunen, Fylkesmannen eller Miljødirektoratet/Statens Naturoppsyn, og tilpasse den planlagte skjøtselen til disse verdiene. Når det gjelder lyngsviing, er de generelle rådene at avsviingsflatene ikke skal være for store. Med store avsviingsområder minker det biologiske mangfoldet og sauen får vanskeligere for å finne godt fôr i tilstrekkelige mengder til enhver tid. For lammenes tilvekst er det spesielt viktig at det finnes lett tilgjengelige grasarealer fra våren og utover sommeren. Lyngsviingsarbeidet blir imidlertid mer arbeidskrevende når avsviingsarealene er små så det gjelder å finne en passe balanse.

Lyngsviing er ei vanlig skjøtselsform i kystlynghei.

I denne sammenheng er det viktig å kunne vurdere og bestemme hvor lang tid det skal gå mellom hver gang man svir av samme område dvs. hvilken rotasjonsperiode lyngheivegetasjonen skal ha. Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til moden fase. Førproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen begynner å bli gammel ("moden") dvs. vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy, brenner man på nytt. Hvor lang tid det tar varierer med klima, lokale vokseforhold og beitetrykk, men man regner med 8-20 år. Siden utviklingen av røsslyngen kan variere så mye er det viktig at man lager individuelle skjøtselsplaner som tar hensyn både til røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Eksempler på problemarter er einstape, sitkagran, rynkerose og tistler.

Selve avsviingsarbeidet må også planlegges nøye med hensyn til hvor ilden skal starte og avsluttes. Myr- og vannkanter kan være naturlige avslutningslinjer, men det hender at man må lage branngater (5-6 m) for å sikre en god avslutning. Man må sørge for å ha brannsløkkingsutstyr tilgjengelig og man må varsle brannvesenet på forhånd. Naboer bør også varsles. Det er viktig å være mange nok for å sikre at man kan styre brannen. Brenning må bare gjennomføres under gunstige værforhold og med tele eller fuktig jord, dvs. i perioden fra sein høst til tidlig vår. Hvis man ikke selv har erfaring med lyngsviing, bør man få hjelp fra noen med erfaring, i hvert fall første gangen.

2.2 Restaurering av kystlynghei

I gammel lynghei dvs. lynghei som ikke har vært brent på lenge, kan det være et kraftig oppslag av busker og trær. Hvis lyngheia skal tas i bruk igjen bør dette ryddes før man brenner på nytt. Noe bjørk, rogn og ulike vierarter bør imidlertid settes igjen fordi det kan være viktig "tilskuddsfôr" for sauen. I gammel lynghei er det mer mose og lav i bunnsjiktet enn i lynghei som har vært i kontinuerlig drift. Det kan forårsake seinere regenerering av vegetasjonen etter sviing. I tillegg kan gammel lyng ha vanskeligere for å sette rotskudd, noe som også forsinker regenereringen. Selv om regenereringen i gammel røsslyng går seint etter første sviing, kan det gå raskere ved ny sviing. Det beste resultatet oppnås imidlertid i områder som ikke er for gjengrodde.

3 Naturbeitemark

Naturbeitemark er en artsrik naturtype med høy andel habitatspesialister. Naturtypen er vidt utbredt, men artsrik, ugjødset beitemark i god hevd er gått tilbake som følge av endringer i landbruket. Gjengroing etter opphør av bruk eller intensivt drift med gjødsling og pløying, har redusert arealet. Typen er også utsatt for nedbygging. På bakgrunn av dette er naturtypen som helhet vurdert som sårbar (VU) i Norsk rødliste for naturtyper 2011. Naturbeitemark har høy andel rødlistearter i ulike organismegrupper, særlig karplanter, beitemarksopp og insekter. Mange arter har hovedtyngden av sine forekomster innenfor denne naturtypen.

Naturbeitemark er vidt utbredt over hele Norge fra kysten til innlandet og i alle biogeografiske soner fra boreonemoral til lavalpin sone og fra sterkt oseanisk til svakt kontinental seksjon. I dag er typen vanligst i regioner med mye husdyrhold, for eksempel øvre dalstrøk på Østlandet, på Vestlandet, i Trøndelag og på Nordlandskysten.

3.1 Naturfaglig beskrivelse

Naturbeitemark er lysåpen grasmark med langvarig hevd i form av husdyrbeite, både sau, geit, storfe og hest. Utseendemessig karakteriseres typen av lavvokst vegetasjon dominert av urter og gras. Trær og busker forekommer spredt, til forskjell fra slåttemark der disse mangler. Marka er gjerne mer ujevn enn i slåttemark. Steiner, grunnlendte partier og bergknauser er også nokså vanlig. Typisk for beitemark er dominans av beite- og tråkkresistente gras og arter som ikke spises fordi de er giftige, tornete, smaker vondt eller inneholder mye silikat. Naturbeitemark har få nitrofile arter, men spredt kan noe næringskrevende og tråkktolerante arter forekomme. Karakteristisk er også forekomsten av beitemarksopp om høsten. Det er stor variasjon i artssammensetningen og miljøforhold i naturbeitemark. Et fellestrekk er at variasjonen både skyldes økokliner som også er viktige på naturmark, og langvarig hevd.

Naturbeitemark er semi-naturlig natur, oftest oppstått fra skogsmark som gjennom lang tid med ekstensivt beite har utviklet egenskaper som skiller den fra det natursystemet den ble utviklet fra, uten at markstruktur, hydrologi eller andre basale egenskaper har blitt vesentlig endret. Beitetrykk, husdyrslag og tidspunktet for beite er faktorer av betydning. Tidspunkt på året og varighet av beitet er også faktorer som påvirker vegetasjonen. Det er viktig med avpasset antall beitedyr, da overbeite reduserer artsmangfoldet og for lite beite gir gjengroing. Til forskjell fra kulturbeite er naturbeitemark ikke pløyd og tilsådd, og ikke eller i bare liten grad gjødset.

Kalkinnhold og jordfuktighet er viktige årsaker til variasjonen i artssammensetningen. Karplantemangfoldet er størst i naturbeitemark på kalkrik grunn i lavlandet, der særlig kalktørrenger har et høyt artsmangfold. Det samme gjelder tørrbakker i dalstrøk på Østlandet. Viktige naturbeitemarker for sopp ser ut til å følge et litt annet mønster, da artsrike beiter med høy forekomst av rødlistede sopparter kan forekomme både på kalkrik og kalkfattig grunn, og gjerne i friskere enger. Lang beitehistorie antas å være gunstig. Det er stor regional variasjon fra kyst til innland, fra lavland til fjell og fra sør til nord.

3.2 Artsinnhold

Naturbeitemark er en meget artsrik naturtype karakterisert av mange rødlistede arter av insekter, karplanter og sopp. Av særlig betydning er naturtypen for beitemarksopp og blant disse er 94 arter rødlistet, først og fremst vokssopp, rødsporer, jordtunger og køllesopp. Også for en lang rekke karplanter og insekter er naturtypen viktig. Rundt 85 rødlistede karplanter er knyttet til typen. De mest sjeldne finnes bare på et fåtall steder, mens andre er mer vidt utbredt, men har gått tilbake i lavlandet. Et særpreg i tørr, varm og sandig beitemark er forekomst av møkkbiller, en artsgruppe som har gått sterkt tilbake i seinere tid. En rekke insekter og andre invertebrater er også knyttet til typen,

hvorav flere er rødlistede. Naturbeitemark inngår i forskjellige landskapstyper, fra vidstrakte seterlandskap, småskala kystlandskap, åpne jordbrukslandsskap og småskala kulturlandskap i dalstrøk- og skogstrøk. Ofte forekommer typen som små restarealer og kanter i intensivt drevet jordbrukslandskap. Ved kysten veksler beitemark ofte med andre åpne naturtyper i finskala mosaikkartet mønster. I dalstrøk finner en gjerne artsrik beitemark i kanter mellom fulldyrka mark og hagemark eller skog. Kantsonene har ofte vært uten hevd over lengre tid, men skal kartlegges som beitemarkskant så lenge de fortsatt har preg av semi-naturlig eng. Naturbeitemark har ofte innslag av bergknauser og tresatte partier.

Ulike husdyrslag beiter på ulikt vis. Sau beiter for eksempel mer selektivt enn storfe. Sambeite er derfor som regel positivt. Beite er en nødvendig forutsetning for at naturtypens verdier skal opprettholdes. Beite tilpasset naturgrunnlaget er viktig. For lite beitetrykk medfører gjengroing, mens for sterkt beite medfører slitasje og tråkkskader. De viktigste negative påvirkningsfaktorene i naturbeitemark er gjengroing og intensivt bruk. Tidligere var husdyrhold vanlig over hele landet og typen har gått sterkt tilbake som følge av opphør av beite med påfølgende gjengroing. I sentrale jordbruksstrøk er omlegging til mer intensiv drift med gjødsling, sprøyting og oppdyrking til kornproduksjon og kunsteng typisk. I tillegg er typen utsatt for nedbygging. Tilplanting av gamle beitemarker er også et problem, ved at det reduserer forekomsten av naturtypen. Det samme er spredning og etablering av fremmede arter og andre problemarter, ved at disse fortrenger de typiske beitemarksartene, og over tid bidrar til å ødelegge forekomsten av naturtypen. Tilførsel av nitrogen både fra langtransportert luftforurensing og fra lokale kilder fører særlig i sørlige deler av landet til eutrofiering.

3.3 Råd om skjøtsel og hensyn

Skjøtsel skal opprettholdes, eller igangsettes i lokaliteter som kan restaureres og der det er dokumentert høye naturverdier. Det bør gjøres en vurdering av hvordan lokaliteten opprinnelig har vært skjøttet. For lokaliteter som opplagt og relativt nylig har vært slåttemark, og der det vurderes som mulig å tilbakeføre lokaliteten til slåttemark skal dette anmerkes. I de fleste tilfeller er beiteregimet tilpasset den enkelte lokalitet. Det bør utarbeides planer for skjøtsel i viktige lokaliteter der grunneier/driver involveres. Typiske tiltak vil være å tilpasse dyreantall, husdyrslag og tidspunkt for beite avhengig av vegetasjonen på stedet. Både husdyrslag, antall dyr og beitetidspunkt er viktig å vurdere i beitemark. For eksempel kan det være aktuelt å holde sau unna lokaliteter med sjeldne orkideer som svartkurle, og det kan være aktuelt å avgrense beiteperioden til vår-forsommer eller høst. Gjødsling må unngås og manuell rydding av ungskog og kratt foretas etter behov, og slik at marka holdes åpen. Rydding bør foretas gradvis, da for rask åpning av marka både kan medføre erosjon i bratt terreng og åpne opp for uønskede arter. Tilleggsforing bør unngås, da dette både medfører tråkkskader, oppgjødsling og innførsel av uønskede arter. Saltstein må unngås. Fremmede arter bør fjernes og slitasje og andre negative påvirkninger bør begrenses i sårbare lokaliteter.

4 Om Hysvær og oppdraget

Vegaøyen verdensarvområde fikk sin status etter vedtak i UNESCO i 2004. Vegaøyen ligger i Vega kommune og er en del av Helgelandskysten, i den sørlige delen av Nordland fylke. Området består av mer enn 6500 små øyer, holmer og skjær, men også deler av hovedøya, Vega, er med i verdensarvområdet. Verdensarvområdet er på 1037 km². Av dette er 69 km² landareal. UNESCOs innskrivingstekst framhever grunnlaget for verdensarvstatusen som ligger i kulturlandskapet som er skapt av fiskerbondens mangesysleri med landbruk, fiske, samt den unike ærfugldunsankinga. I løpet av 60- og 70-tallet ble øyriket i Vega gradvis fraflyttet og i dag er verdensarvområdet så godt som fraflyttet med unntak av hovedøya Vega og naboøya Ylvingen.

Hysvær består av et par hundre øyer og holmer og ligger ca 10 km nordvest for Nes på hovedøya Vega. Fjorten av øyene har vært bebodd, oftest med bare en familie på hver øy. På det meste bodde rundt 120 mennesker i Hysvær. I dag er det ingen fastboende igjen i Hysvær, men flere av husene på flere av øyene blir i dag benyttet som fritidshus hovedsakelig på sommerhalvåret. Hysværet ligger innenfor Hysvær-Søla landskapsvernområde med dyrelivsfredning med spesiell vekt på det rike fuglelivet. Dette er et viktig og fremdeles aktivt egg- og dunvær.

Oppdraget bestod i å revidere skjøtelsesplanen for Hysvær som inkluderer også en naturtypekartlegging for hele øyværet basert på DN håndbok-13 (se figur 1 for registrerte naturtyper). Det ble fokusert på øyer som:

- er i bruk enten som slåttemark eller som beitemark
- har blitt brent eller der det er planer om å svi av lyng
- antas å ha store biologiske verdier
- der det har blitt fjernet siktagran eller buskfuru

Med tanke på skjøtelsedelen har det blitt fokusert på øyer som ble kartlagt under arbeidet med skjøtelsesplan i 2009: Sørgården, Gangarøya, Arøya, Nordøya, Mangdalsøya, Ytterøya, Myøya, Burøya, Brattøya, Tvillingøya, Slåtterøya, Høgøya, Hammeren, Langøya, Værholmen og Tyvøya.

Skjøtelsesplanen belyser også viktige utfordringer i Hysværet som f.eks. gåsebeite (hvitkinngås og grågås), erosjon som følge av våndaktivitet, veitistelutbredelse, spredning av sitkagran og buskfuru.

Figur 1: Oversikt over naturtypelokaliteter i Hysværøyen registrert i revidering av skjøtelsesplan for Hysvær, 2018.

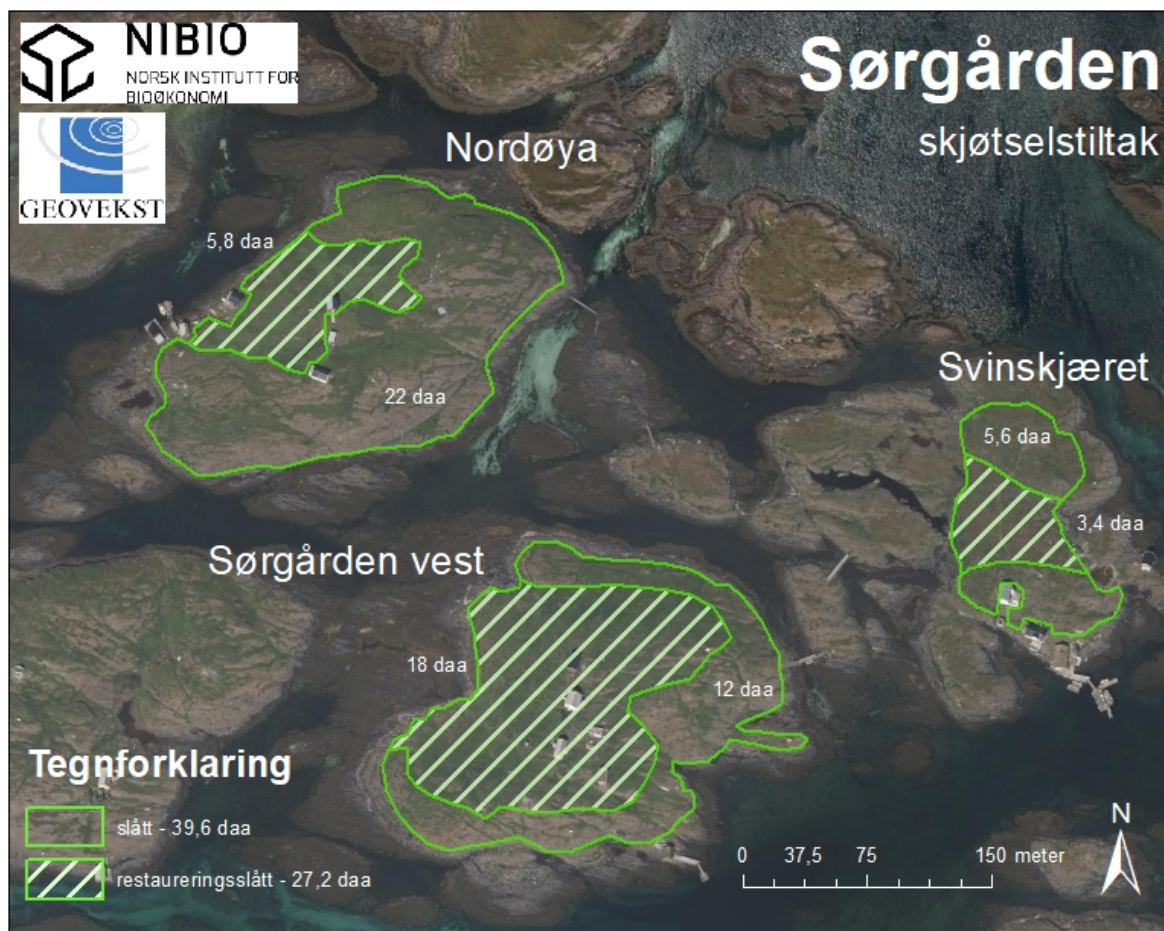
5 Skjøtselsplan for slåttemark på Nordøya i Sørgården, Svinskjæret og Sørgården

GRUNNEIER: Øystein Ludvigsen m.fl.		ANSVAR SKJØTSEL: Øystein Ludvigsen		LOKALITETSVERDI I NATURBASE: Slåttemark (A, B, C)	
DATO UTARBEIDING AV 1.SKJØTSELSPLAN: 26.06.2009			DATO BEFARING (1.SKJ.PL.): September 2008		
DATO REVIDERING: 01.12.2018			DATO BEFARING (REVIDERING): 03.07.2018		
KONTAKT MED GRUNNEIER/BRUKER (TELEFON, BEFARING, EPOST MM): Juli, 2018: befaring og intervju November 2018: innhenting av tilleggsinfo.					
1.SKJØTSELSPLAN UTFORMET AV : Annette Bär, Thomas H. Carlsen & Lise Hatten				FIRMA: NIBIO	
UTM SONE LOKALITET(ER): 33W	NORD: 7296814	ØST: 0349511	GNR./BNR.: 31/4, 5, 10, 18 ,23, 24		
NÅVÆRENDE AREAL PÅ SKJØTSELSPLAN-/NATURBASE LOKALITET: Skjøtselsplanareal: 39,6 daa Hvorav: Slåttemark: 39,6 daa		DEL AV VERNEOMRÅDE: Ja		DEL AV UTVALGT KULTURLANDSKAP: Vegaøyan verdensarvområde	
AREAL (ETTER EVENTUELT RESTAURERING): C-områder (21,4 daa) + restaureringsdel på Nordøya (5,8 daa): 66,8 daa		HVILKET VERN: Landskapsvernområde			

5.1 Innledning

Slåttemarkene på Nordøya i Sørgården, Svinskjæret og på Sørgården ligger i tilknytning til hverandre på hver sin øy sentralt i Hysværet (figur 1 og 2). På stor fjære henger disse øyene samt Arøya sammen. Gnr/Bnr er 31/4, 5, 10, 18, 23 og 24. Berggrunn bestående av kalkglimmerskifer og kalksilikatgneis. Området ligger i klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2) i mellomboreal sone.

Det er ulike grunneiere på de ulike slåttemarkene, men skjøtselsansvarlig har vært og er Øystein Ludvigsen som med god hjelp av andre har slått samtlige tre slåttelekaliteter mer eller mindre regelmessig de siste årene. Samtlige tre slåttemarkslokaliteter har i mer eller mindre grad behov for restaureringstiltak.

Figur 2. Oversiktskart som viser registrerte slåttemarker med tiltak på Nordøya, Svinskjæret og på Sørgården.

5.2 Hensyn og prioriteringer

Skjøtselsansvarlig som også er en av grunneierne har bruk for graset som vinterfôr for sin besetning av gammelnorsk sau. I tillegg er det et omforent ønske og enighet om å holde dette unike kulturlandskapet i hevd gjennom skjøtsel. Gjennom registrering og verdisetting av slåttemarkslokaliteter får grunneierne og skjøtselsansvarlig en pekepinn hvilken områder som bør prioriteres for å ta vare på de største verdiene med tanke på slåttemarksareal og det seminaturlige artsmangfoldet. Nordøya er mest verdifull med tanke på hevd og tilstand mens Svinskjæret er mest verdifull i forhold til biologisk mangfold. Slåtten utføres effektivt ved hjelp av tohjuls slåmaskin.

5.3 Tradisjonell og nåværende drift

Slåttemarka på Nordøya blir slått sein en gang i året ved bruk av tohjuls slåmaskin. Graset blir tørket på hesjer og ført inn på låven når det har blitt tørt. Slåttemarka er i særdeles god hevd, og har vært kontinuerlig skjøttet som ekstensiv slåttemark gjennom sein slått, uten bruk av kunstgjødsel eller utsåing av fremmed genmateriale siden 1840. Dette er unikt for Vegaøyan verdensarv. I tillegg til slått blir lokaliteten beitet på vinterhalvåret. Tilstanden er også særdeles god uten tegn til gjengroing og uten innslag av fremmede arter.

Det er lenge siden slåttemarksarealene på Svinskjæret ble slått sist. Området blir sporadisk beita med utegangersau nå og da, hovedsakelig på vinterhalvåret. Høsten 2018 ble slåttemarka slått igjen for å sikre riktig skjøtsel av lokaliteten fra nå av. Tilstanden på slåttemarka er bemerkelsesverdig bra, til tross for at den ikke har blitt slått på mange tiår. Det er ingen tegn til gjengroing, men det kan virke som at krekling er på vei inn fra sidene og at engarealet nok har vært større tidligere. Lokaliteten er svært skrinn og biomasseproduksjonen er lav. Dette reduserer risikoen for gjengroing. Lokaliteten er derimot utsatt for tørke og erosjon.

Slåttemarka på Sørgården er i svak hevd da den ikke har blitt slått regelmessig i nyere tid. Hele øya ble riktig nok slått på sensommeren i år (2018). Tilstanden er derimot rimelig bra selv om det finnes partier som har et tuete preg og domineres av mjødukt og enghumbleblom. Partiene som domineres av dunhavre, gulaks og engkall er i god tilstand. Området blir sporadisk beita med utegangersau nå og da.

5.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen

Slåttetidspunkt på partier med god tilstand har variert avhengig av været og vegetasjonsutvikling, men ligger i første halvdel av juli. I områder med mye mjødukt er effekten av mjøduktbekjemping best der slått har blitt utført tidligere i vekstsesongen, gjerne før midten av juni (sesongvariasjon), samt oppfølgende slått senere i sesongen.

5.5 Artsmangfold og observerte endringer

Slåttemarka på Nordøya er totalt sett relativt artsrik. Partiene med lågurtslåtteeng er dominert av gulaks og engkall med et jevnt og betydelig innslag av andre engarter som rødsvingel, engkvein, dunhavre, rødkløver, hvitkløver, ryllik, smalkjempe, engmarikåpe, øyentrøst, gulflatbelg, nattogdag, forglemmegei, fuglevikke m.m. Slåttevåtengpartiene er mer frodige og domineres av skogstorkenebb, mjødukt og engmarikåpe, mens andre engarter også finnes mellom høystaudene. Den mest artsrike delen av slåttemarka finnes i den nordøstlige delen på kalkslåttefuktenga. Her finnes arter som brudespore, kattefot, fjellnøkleblom, grønnskurl, fjellbakkestjerne, fjellfrøstjerne, nattfiol, marinøkkel sammen med mer dominerende arter som skogstorkenebb, mjødukt, gulaks og dunhavre.

Slåttemarka på Svinskjæret og spesielt i området ved skolen og østover mot havet er ekstremt artsrik. Dette er en av de mest artsrike slåttemarkene i Vegaøyan verdensarvområde. Det ble registrert hele 85 ulike karplanter under befarings, de fleste engspesialister, men også noen få arter som representerer overgang til lynghei eller overgang til strandeng. Enga har ei god og jevn fordeling av arter og ingen

arter dominerer. Vanlige arter er gulaks, dunhavre og engkall. Sjeldne og kravstore arter som bakkesøte (NT, nært trua), ormetunge (VU, sårbar), marinøkkel, fjellnøkleblom og brudespore vokser i store mengder her. Vegamaure (VU, sårbar) ble også registrert her, spesielt i overgangen mot lynchhei.

Som følge av kalkrik berggrunn er også lokaliteten på øya Sørgården artsrik og innehar flere kalkindikerende arter som dunhavre, mjøduert, smalkjempe, gjeldkarve og fuglevikke. Dominerende arter er engkall, gulaks og dunhavre, mens mjøduert og enghumleblom dominerer i fuktigere og frodigere partier. Den rødlistede arten bakkesøte (NT, nært trua) ble funnet ved steinmoloen øst på øya. Andre arter som ble registrert var rødkløver, kvitkløver, sølvbunke, engsoleie, ryllik, stolpestarr, tveskjeggveronika og gulflatbelg. I eroderte felter finnes pengeurt, vårskrinneblom, nattogdag, lintorskemunn og veitistel.

5.6 Evaluering/vurdering av skjøtselen

OPPSUMMERENDE VURDERING	I HØY GRAD	IMIDDELS GRAD	I LITEN GRAD
Har skjøtselen vært tilfredsstillende for å oppnå målene, jf skjøtselsplanen som nå revideres?	X		
Bør skjøtselen endres for neste skjøtselsplanperiode (neste 5 år)?			X
Er det realistisk at lokaliteten holdes i hevd de neste 5 åra?	X		

5.7 Mål for slåttemarkene

HOVEDMÅL FOR LOKALITETEN(E): Sikre verdifulle slåttemarksarealer ved å fortsette med ekstensiv slått
EVENTUELLE SPESIFIKKE MÅL FOR DELOMRÅDER: Øke artsmangfold og redusere biomasseproduksjon i næringsrike partier ved hjelp av restaureringsslått
TILSTANDSMÅL FOR ENKELTE AV ARTENE: Redusere dekningsgrad av næringskrevende arter som mjøduert og enghumleblom Forekomst av sjeldne arter som bakkesøte (NT), vegamaure (VU), ormetunge (VU), brudespore og fjellmarinøkkel skal sikres gjennom slått som holder arealene åpne.

5.8 Restaureringstiltak (engangstiltak eller tiltak som gjennomføres over en avgrensa periode)

RESTAURERINGSTILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSRUM (MND/UKE)
Restaureringsslått i frodige partier spesielt der mjøduert dominerer (se figur 1).	2019-2021	5,8 daa (Nordøya) 3,4 daa (Svinskjæret) 12 daa (Sørgården)	Juni + slutten av juli/aug

Restaureringsslått innebærer to slåtter (1. slått før blomstring av gjengroingsarter som f.eks. mjødurt, ofte rundt St. Hans; 2. slått etter midten eller begynnelsen av august). Som regel fjernes grasets umiddelbart etter slått for å forhindre næringstilførsel og for å gi lystilgang til små og mindre konkurransedyktige arter. Unntaksvis kan under tørre værforhold grasets tørkes noe på bakken for å gjøre fjerning av grasets lettere. Etterpå skal grasets fjernes fra området.

5.9 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)

5.9.1 Slått

SLÅTTETILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSRUM (MND/UKKE)
Slått av slåttemarklokalitetene (med tohjulstraktor). Defineres som middels tung slått for samtlige lokaliteter.	årlig	22 daa (Nordøya) 5,6 daa (Svinskjæret) 12 daa (Sørgården)	juli

Generelt gjelder for skjøtselsslått (for forklaring se veiledningshefte):

- Slåttens bør skje etter at de fleste artene har blomstret og satt frø (som regel ikke før i siste halvdel av juli). Slåttetidspunktet vil variere fra år til år ut fra variasjoner i været og vekstsesongen. Følg derfor med på blomstring og frøsetting!
- Graset bakketørkes 2-3 dager eller hesjes før det fjernes fra området.
- Områdene kan slås med liten lett traktor med slåmaskin, tohjulsslåmaskin eller ljà, avhengig av bratthet. Kantklipper med tråd kan også benyttes på mindre areal der det er vanskelig å komme til med maskiner.
- Ikke bruk tunge maskiner, spesielt i de fuktige partiene, som kan påføre komprimering av jorda og kjøreskader.
- Unngå bruk av kunstgjødsel, gylle eller store mengder bløt husdyrgjødsel (se veileder).

5.9.2 Andre aktuelle skjøtselstiltak

TILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSRUM (MND/UKKE)
Høst/vinter/vårbeiting	Etter behov og ønske	Hele komplekset Nordøya/Svinskjæret/Sørgården	September-mai

Generelt gjelder for beiting i slåttemark (for forklaring se veiledningshefte):

- Beiting er positivt for slåttemarka, og har vært tradisjon mange steder.
- Høstbeiting hindrer opphopning av daugras (som gir grønngjødsling) og letter spiringen neste vår.
- Beiting gir tråkkspor som frøplanter kan spire i.
- Hvis arealet vårbeites, blir slåttens seinere (da blomstring/frøsetting kommer seinere igang)
- Unngå tilleggsfôring inne på slåttemarka.
- Sett alltid dyrevelferden og fôrtilgangen i høyetet.
- Tunge storferaser bør ikke beite slåttemark (pga. tråkkskader).
- Slåttemark med rik vårblostring (f.eks. med tidligblomstrende orkideer og marinøkler) bør ikke beites.
- Beit gjerne nærliggende skog, hagemark eller naturbeiter i sammenheng med slåttemarka. Det vil gi utveksling av frø og gener mellom ulike arealer.
- Isådde, fulldyrka kulturrenger bør ikke beites sammen med slåttemarka. Dette for å hindre spredning av uønska arter inn i slåttemarka.

5.10 Oppfølging av skjøtselsplanen

NESTE REVIDERING/EVALUERES ÅR:
2025
BEHOV FOR YTTERLIGERE REGISTRERING AV SPESIFIKKE NATURTYPER OG/ELLER ARTSGRUPPER:
Nei
GJENNOMFØRTE ELLER PÅBEGYNT TILTAK SOM ER FINANSIERT DE SISTE 5 ÅRA:
PERSON(-ER) SOM HAR ANSVAR FOR Å GJENNOMFØRE TILTAKENE I SKJØTSELSPLANEN:
Øystein Ludvigsen

5.11 Bilder fra Nordøya (Sørgården), Svinskjæret og Sørgården

Bilde 1: Bildet av den mest artsrike delen av slåttemarka på Svinskjæret. Gåkka mat og vinhus i bakgrunnen.

Foto: Thomas H Carlsen.

Bilde 2: Enga på Nordøya, Sørgården blir skjøttet på tradisjonelt vis med sein slått med tohjuls slåmaskin. Graset blir fraktet med presenning og tørket på hesjer.

Foto: Thomas H. Carlsen

Bilde 3: Enga på Nordøya, Sørgården domineres av gulaks og engkall og slås med tohjuls slåmaskin.

Foto: Thomas H. Carlsen

Bilde 4: Mjødurt dominerer i friske, fuktigere partier under gjengroing både på Nordøya (Sørgården) og på Sørgården. Slike partier bør restaureres for å redusere mengden med mjødurt. Bildet er fra Sørgården.

Foto: Thomas H. Carlsen

Bilde 5: Slåttemarka på Sørgården er i svak hevd da den har vært brakklagt og kun slått og beitet sporadisk de siste tiårene.

Foto: Thomas H. Carlsen

6 Skjøtselsplan for naturbeitemarka på Nordøya

GRUNNEIER: Gunvald Eilertsen m.fl.		ANSVAR SKJØTSEL: Gunvald Eilertsen		LOKALITETSVERDI I NATURBASE: Naturbeitemark (A, B)	
DATO UTARBEIDING AV 1.SKJØTSELSPLAN: 26.06.2009			DATO BEFARING (1.SKJ.PL.): September 2008		
DATO REVIDERING: 01.12.2018			DATO BEFARING (REVIDERING): 03.07.2018		
KONTAKT MED GRUNNEIER/BRUKER (TELEFON, BEFARING, EPOST MM): Juli, 2018: befaring og intervju November 2018: innhenting av tilleggsinfo.					
1.SKJØTSELSPLAN UTFORMET AV : Annette Bär, Thomas H. Carlsen & Lise Hatten				FIRMA: NIBIO	
UTM SONE LOKALITET(ER): 33W	NORD: 7297200	ØST: 0350064	GNR./BNR.: 31/3, 16, 20		
NÅVÆRENDE AREAL PÅ SKJØTSELSPLAN-/NATURBASE LOKALITET: Skjøtselsplanareal: 95 daa Hvorav: - Naturbeitemark: 95 daa AREAL (ETTER EVENTUELT RESTAURERING):		DEL AV VERNEOMRÅDE: Ja HVILKET VERN: Landskapsvernområde		DEL AV UTVALGT KULTURLANDSKAP: Vegaøyan verdensarvområde	

6.1 Innledning

Nordøya er ei stor øy sentralt i Hysvær (figur 1 og 3). Nordøya ligger nordøst for Sørgården og må ikke forveksles med slåttemarkslokaliteten Nordøya i Sørgården. Naturbeitemarka dekker hele øya og er oppdelt i to dellokaliteter med verdi A – svært viktig og B – viktig (se figur 1). Berggrunnen består av kalkglimmerskifer. Området ligger i klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2) i mellomboreal sone. Gnr/bnr er 31/3 (ca 90% av lokalitet) og 31/20. Det bodde folk på Nordøya fram til begynnelsen av 1980-tallet.

Figur 3. Oversiktskart som viser skjøtselstiltak på Nordøya.

6.2 Hensyn og prioriteringer

Størsteparten av Nordøya var tidligere slåtteland, men er nå definert som naturbeitemark (D04) som følge av dagens drift og framtidige tanker om drift. Det er ikke aktuelt å endre drifta tilbake til et slåtteregime. Lokaliteten bør i framtida skjøttes slik den gjøres per i dag. Beitebruker er fornøyd med slaktevekter og velferd for dyra og skjøtselen er optimal i forhold til kulturlandskapsverdiene. Spredning av veitistel fra andre deler av Nordøya eller Hysværet forøvrig må kontrolleres og evt fjernes før individene setter frø.

6.3 Tradisjonell og nåværende drift

Som nevnt ble store deler av Nordøya tradisjonelt sett skjøttet som slåttemark, og det ble dyrket litt potet og grønnsaker. I tillegg til flatene mellom bebyggelsen ble graset også slått på flata på «storhåjen». «Storhåjen» ligger på østsida av valen sentralt på øya. På slutten av 1970-tallet avtok driften og Nordøya ble fraflyttet og brakklagt mellom 1980 og 1990.

I dag blir Nordøya beitet med gammelnorsk sau (GNS) på helårsbasis. Beiteregimet har vært tilnærmet likt de siste årene fra ca 1990 til i dag med rundt 10-11 voksen sau på vinterstid og med 24-25 dyr (søyer og lam) på sommerhalvåret etter lamming.

6.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen

Tilstanden på naturbeitemarka er svært god i den østlige delen av naturbeitemarka (Nordøya 1). Her er det ingen tegn til gjengroing, arter er jevnt fordelt og problemarter som veitistel er fraværende. I den vestlige der man finner bebyggelsen (Nordøya 2) er tilstanden stort sett god, men det finnes partier med tuedannelse først og fremst av stolpestarr og veitistel vokser spredt i delområdet. Veitistel må bekjempes årlig manuelt. Det beste er å kutte blomsterstengelen i blomstringsfasen før frømodning og fjerne og brenne stenglene for å unngå frøspredning.

6.5 Artsmangfold og observerte endringer

Den østlige delen av naturbeitemarka (Nordøya 1 i Naturbase) er artsrik og består av lågurtarter og flere kalkindikatorer som gulaks, dunhavre, geitsvingel, rødkløver, kvitkløver, kattefot, blåknapp, kornstarr, fjellfrøstjerne, blåtopp, rundskolm, engfrytle, flekkmarihånd, engkvein og flekkmure. Den rødlistede arten bakkesøte (NT, nært trua) ble også funnet i en sørvendt bakke.

Området som dekker arealet mellom bebyggelsen i vest (Nordøya 2) er mindre artsrik enn nabolokaliteten i øst, og er dessuten mer frodig og næringsrik. Dominerende art i de mest skrinne og fattige partier er gulaks (G4), mens dunhavre er vanlig sammen med gulaks i mer kalkrike partier (G7). I de frodigste partiene er det mer tuete preg som følge av en høy andel stolpestarr. Her trives også problemarten veitistel som ble funnet spredt i hele lokaliteten. Andre arter som ble registrert er gåsemure, rødkløver, kvitkløver, engkvein, rødsvingel, engfrytle, kornstarr, geitsvingel, blåknapp og blåtopp.

6.6 Evaluering/vurdering av skjøtselen

OPPSUMMERENDE VURDERING	I HØY GRAD	IMIDDELS GRAD	I LITEN GRAD
Har skjøtselen vært tilfredsstillende for å oppnå målene, jf skjøtselsplanen som nå revideres?	X		
Bør skjøtselen endres for neste skjøtselsplanperiode (neste 5 år)?			X
Er det realistisk at lokaliteten holdes i hevd de neste 5 åra?	X		

6.7 Mål for den verdifulle naturtypen naturbeitemark

HOVEDMÅL FOR LOKALITETEN(E):
Holde naturbeitemarka åpen og i god hevd gjennom beite for å sikre verdiene på artsmangfold og tilstand
EVENTUELLE SPESIFIKKE MÅL FOR DELOMRÅDER:
TILSTANDSMÅL FOR ENKELTE AV ARTENE:
Forekomst av bakkesøte (NT) og andre sjeldne engarter skal sikres gjennom beiting som holder arealet åpent
Blomstrende veitistel skal ikke forekomme.

6.8 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)

6.8.1 Beiting

BEITETILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSRUM (MND/UKKE)
Helårsbeite med sau (GNS), ca. 10 dyr på vinter og totalt rundt 25 dyr etter lamming.	Årlig	95 daa	Hele året

Generelt gjelder for beiting i slåttemark (for forklaring se veiledningshefte):

- Beiting er positivt for slåttemarka, og har vært tradisjon mange steder.
- Høstbeiting hindrer opphopning av daugras (som gir grønnkjødsling) og letter spiringen neste vår.
- Beiting gir tråkkspor som frøplanter kan spire i.
- Hvis arealet vårbeites, blir slåttan seinere (da blomstring/frøsetting kommer seinere igang)
- Unngå tilleggsfôring inne på slåttemarka.
- Sett alltid dyrevelferden og fôrtilgangen i høysetet.
- Tunge storferaser bør ikke beite slåttemark (pga. tråkkskader).
- Slåttemark med rik vårblostring (f.eks. med tidligblomstrende orkideer) bør ikke beites.
- Beit gjerne nærliggende skog, hagemark eller naturbeiter i sammenheng med slåttemarka. Det vil gi utveksling av frø og gener mellom ulike arealer.
- Isådde, fulldyrka kulturenger bør ikke beites sammen med slåttemarka. Dette for å hindre spredning av uønska arter inn i slåttemarka.

6.8.2 Andre aktuelle skjøtselstiltak

TILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSRUM (MND/UKKE)
Bekjemping av veitistel (kutting av blomsterstengel i blomstringsfasen, fjerning og brenning for å unngå frøspredning)	2019-2025	8,1 daa og evt. etter behov og der veitistel finnes utover markerte steder på kartet	Juni-september (lang blomstringsperiode)

6.9 Oppfølging av skjøtelsesplanen

NESTE REVIDERING/EVALUERES ÅR: 2025
BEHOV FOR YTTERLIGERE REGISTRERING AV SPESIFIKKE NATURTYPER OG/ELLER ARTSGRUPPER: Nei
GJENNFØRTE ELLER PÅBEGYNT TILTAK SOM ER FINANSIERT DE SISTE 5 ÅRA:
PERSON(-ER) SOM HAR ANSVAR FOR Å GJENNOMFØRE TILTAKENE I SKJØTSELSPLANEN: Gunvald Eilertsen

6.10 Bilder fra Nordøya

Bilde 6: Nordøya 1 blir holdt i hevd med helårs sauebeiting (GNS). Tilstanden er god, men her og der er det tuer med stolpestarr og forekomst av problemarten veitistel.

Foto: Thomas H. Carlsen

Bilde 7: Veitistel trives spesielt godt i næringsrik jord eksempelvis i tilknytning til tangvoller. Bildet er fra Nordøya.

Foto: Thomas H. Carlsen

7 Skjøtselsplan for beiteareal på Brattøya, Ytterøya, Arøya og Tuvøya

GRUNNEIER: Åslaug Johansen m.fl (Brattøya) Sverre Korsnes (Ytterøya) Arøya og Tuvøya er felles utmark		ANSVAR SKJØTSEL: Øystein Ludvigsen		LOKALITETSVERDI I NATURBASE: Naturbeitemark (A, B) Kystlynghei (B)	
DATO UTARBEIDING AV 1.SKJØTSELSPLAN: 26.06.2009			DATO BEFARING (1.SKJ.PL.): September 2008		
DATO REVIDERING: 01.12.2018			DATO BEFARING (REVIDERING): 03.07.2018		
KONTAKT MED GRUNNEIER/BRUKER (TELEFON, BEFARING, EPOST MM): Juli, 2018: befaring og intervju November 2018: innhenting av tilleggsinfo.					
1.SKJØTSELSPLAN UTFORMET AV : Annette Bär, Thomas H. Carlsen & Lise Hatten				FIRMA: NIBIO	
UTM SONE LOKALITET(ER): 33W	NORD: Se vedlegg 1	ØST: Se vedlegg 1	GNR./BNR.: 31/1, 2, 14, 22		
NÅVÆRENDE AREAL PÅ SKJØTSELSPLAN-/NATURBASE LOKALITET: Skjøtselsplanareal: 169,6 daa Hvorav: - Naturbeitemark: 41,6 daa - Kystlynghei: 128 daa AREAL (ETTER EVENTUELT RESTAURERING):		DEL AV VERNEOMRÅDE: Ja HVILKET VERN: Landskapsvernområde		DEL AV UTVALGT KULTURLANDSKAP: Vegaøyan verdensarvområde	

7.1 Innledning

Brattøya og Ytterøya er definert som naturbeitemarker (DO4), mens Arøya og Tuvøya er definert som kystlynghei (DO7). Arealene blir benyttet som beiteareal for en stor besetning med gammelnorsk sau (GNS). Brattøya ligger like sør for Sørgården og er ei kolleforma øy på ca 50 daa (figur 1 og 4). Brattøya henger sammen med Tvillingøya i øst på fjære sjø. Tidligere var deler av Brattøya (som nå er definert som naturbeitemark) innmarksareal der det ble produsert vinterfôr for gården på øya. Gnr/bnr er 31/14. UTM: 33W 0349531 7296345.

Ytterøya ligger i den nordvestlige delen av Hysværet, noen hundre meter vest for Arøya (figur 1 og 5). Øya er todelt med utmarkspreng på den nordlige delen og med bebyggelse og innmarkspreng på den sørlige delen. Totalarealet på øya er ca 67 daa. Gnr/bnr er 31/1, 31/2 og 31/22. UTM: 33W 0348575 7296892.

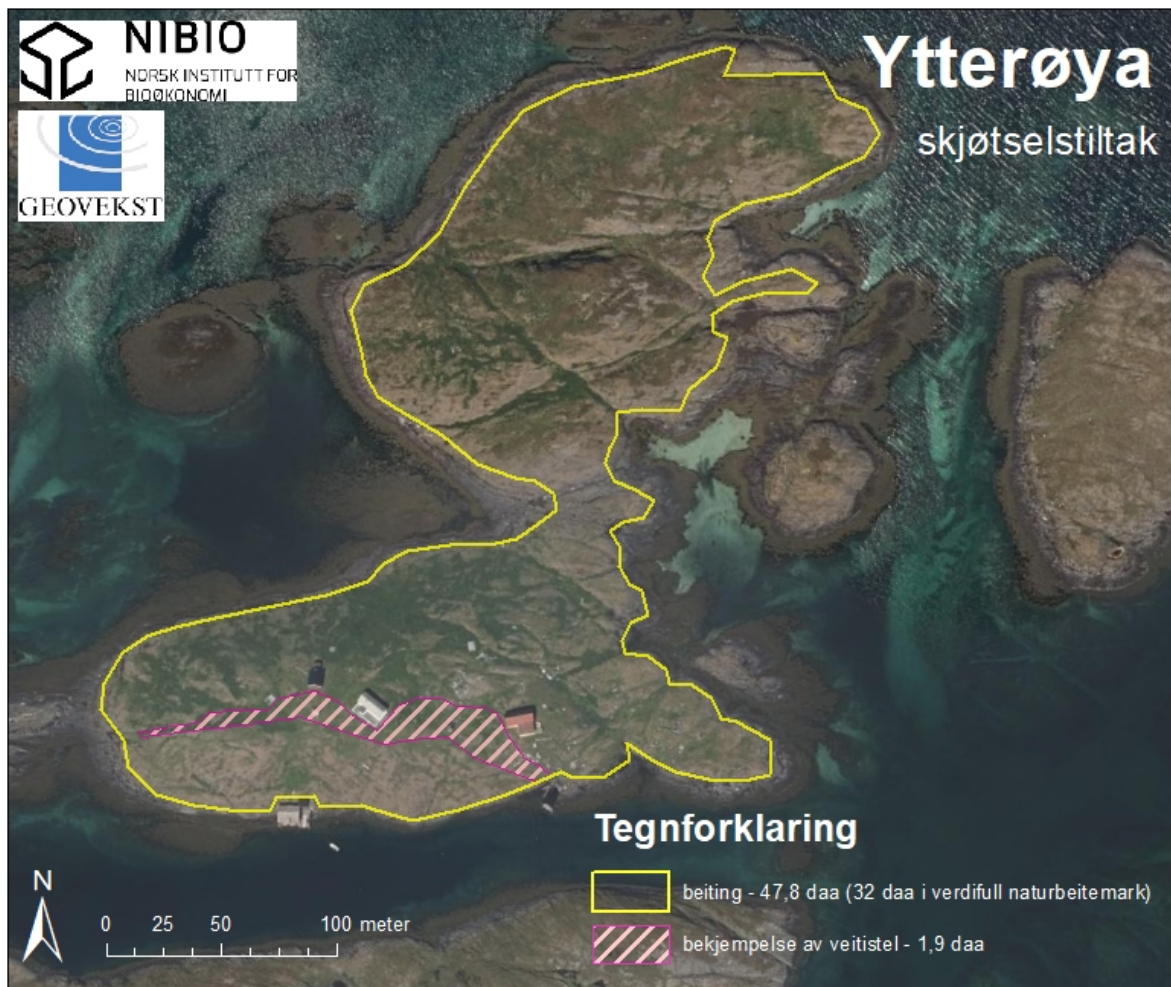
Arøya ligger like nord for Nordøya (Sørgården) og et par hundre meter øst for Ytterøya (figur 1 og 6). Arøya henger sammen med Nordøya (Sørgården), Svinskjæret og Sørgården på stor fjære. Arøya er felles utmark. UTM: 33W 0349272 7297060.

Tuvøya ligger langt sør i Hysværet (figur 1 og 7). Nærmeste øy med bebyggelse er Bjørnshammaren ca 1,5 km i retning nordvest. Tuvøya er felles utmark. UTM: 33W 0350420 7294677.

Berggrunnen består av kalkglimmerskifer for samtlige lokaliteter, men det virker fattigere på Tuvøya. Området ligger i klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2) i mellomboreal sone.

Figur 4. Oversiktskart som viser beiteområdet og ulike skjøtselstiltak på Brattøya (vest) og Tvillingøya (øst).

Figur 5. Oversiktskart som viser beiteområdet på Ytterøya.

Figur 6. Oversiktskart som viser skjøtselstiltak på Arøya.

Figur 7. Oversiktskart som viser skjøtselstiltak på Tuvøya.

7.2 Hensyn og prioriteringer

Beiting på Brattøya bør ikke komme i konflikt med hekkende ærfugl. Det må vurderes lavere beitetrykk evt beiting med dyr uten lam i hekkeperioden for ærfugl (mai- juni) hvis det viser seg at beite skaper uro og i verste fall redusert hekkesuksess for ærfugl. Erfaringer med beitende sau på Nordøya tilsier at beitende sau og hekkende ærfugl godt kan sameksistere uten at det går på bekostning av lavere hekkesuksess. Utfordringa er nok størst med lam som er nysgjerrige og vil utforske ærfuglhusene. Beitebruker ønsker gjerne å benytte Brattøya som beiteland.

7.3 Tradisjonell og nåværende drift

Brattøya har tidligere vært benyttet som slåttemark, men ble brakklagt da øyværet ble fraflyttet på 1970-tallet. Lokaliteten grodde gradvis igjen med mjødukt og andre kraftigvoksne urter og gras fram til den ble beitet med gammelnorsk sau i noen år etter ca 2005. Et betydelig beitetrykk i 2-3 år førte til betydelig reduksjon av mjødukt og økning av arter knyttet til tradisjonell ekstensivt hevdet slåttemark. De siste årene har det nok en gang vært opphør i skjøtselen av kulturmarka som har ført til opphopning av et strølag og økende andel kraftigere vekster som f.eks. mjødukt. Sau ble satt på beite igjen på seinsommeren 2018. Tilstanden er god, men det anbefales å fortsette med beiting på øya for å redusere biomasseproduksjon og opphopning av strø.

Den sørlige delen av Ytterøya har tidligere vært benyttet som slåtteområde, mens den nordligste delen tidligere var utmarksbeite. Øya blir i dag beitet av seks voksne gammelnorsk sau med lam på sommerhalvåret. Dyretallet har vært omtrent det samme i lengre tid. Dette er tilstrekkelig for å holde vegetasjonen innafor naturbaselokaliteten nede, men beitetrykket erfor lavt for å få nedbeitet resten av øya, spesielt de delene som er gjengrodd med mjødurt.

Arøya ble tidligere benyttet som felles utmarksbeite på sommerhalvåret. I dag blir Arøya benyttet som vinterbeiteområde. I 2017 gikk det rundt 60 voksen dyr av gammelnorsk sau (GNS) på Arøya og de andre øyene som henger sammen (Svinskjæret, Sørgården og Nordøya). Deler av Arøya har blitt brent for noen få år siden.

Tuvøya har som Arøya vært felles utmark og blitt benyttet som utmarksbeite for sau på sommerhalvåret tidligere. I dag blir Tuvøya fortsatt benyttet som sommerbeite for sau. 10-12 ungdyr av gammelnorsk sau beiter fra april til oktober. Deler av Tuvøya ble brent i 2008 som har resultert i høy andel røsslyng i ung fase. Einer er død i sviflata.

7.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen

Saubeite viser seg å være den mest effektive måten på å få et brakklagt kulturlandskap under gjengroing til å bli velpleid og tilbakeført i god tilstand. Både Brattøya, Ytterøya, Arøya og Tuvøya holdes åpen og er i god hevd som følge av beiting med sau over en lengre periode nå. Brattøya og Ytterøya kan med fordel bli beitet hardere. Deler av Ytterøya som er gjengrodd med mjødurt bør restaureres gjennom tidlig slått i kombinasjon med beiting, evt gjennom hardere beitetrykk tidlig i sesongen.

Sviinga som ble gjort på Tuvøya i 2008 har ført til bedre tilstand og mer ung og frisk røsslyng. Det ble ikke registrert einer i svifeltet. Sviinga på Arøya har vært noe for kraftig. Ingen tegn til spiring av røsslyng, men det er et høyt artsmangfold i sviflata noe som tyder på at andelen problemarter som f.eks. einer er betydelig redusert.

7.5 Artsmangfold og observerte endringer

Naturbeitemarka på Brattøya er svakt kalkrik med dominerende arter som gulaks, dunhavre og rødsvingel ispedd andre arter som engsyre, gulflatbelg, smalkjempe, engsoleie, sølvbunke, fuglevikke, engkvein, følblom, ryllik, engmarikåpe, hundekjeks (litt), mjødurt, engfrytle, slåtestarr og rapp (sp). Problemarten veitistel finnes spredt i lokaliteten. Det finnes spredte forekomster av buskfuru på Brattøya. På naboøya i øst (Tvillingøya) var det tidligere en relativt stor plantet sitkagranskog. Denne er nå fjernet, men det vokser stadig opp granplanter fra frø.

Naturbeitemarka på Ytterøya er artsrik og inneholder flere svake kalkindikatorer som rundskolm, blåstarr (litt), dunhavre, smalkjempe, lodnerubloom, mjødurt, tiriltunge, fuglevikke, fjellmarikåpe, flekkmure og blåkoll. Dominerende art er gulaks. Ellers finnes arter som rødkløver, kvitkløver, strandkjempe, kornstarr, engkall, engkvein, nattogdag, øyentrøst (sp.), småbergknapp, geitsvingel, gulflatbelg, strandrør (i ei klype midt på), blåklokke, vanlig arve, enghumbleblom, blåknapp og hanekam. I den sørlige delen finnes også veitistel og enkelte eroderte parti med rødtvetann, kvassdå, forglemmegei og strandbalderbrå. Ingen rødlistede karplanter ble registrert her. Som følge av den høye andelen enghumbleblom i tilgrensende partier (nord for husene) ble det registrert store mengder med humler, hovedsakelig arten kysthumle. Partiene som ikke omfattes av naturbaseavgrensinga er gjengrodd med mjødurt. Mjødurt reduseres effektivt ved tidlig og relativt hardt beite eller ved restaurerings slått.

På Arøya domineres artsutvalget av urter og gras knyttet til kalkrik mark. Dominerende arter i nylig brent areal er gulaks og dunhavre. I denne sørvendt delen er artsmangfoldet rikt med arter som smalkjempe, engkall, øyentrøst (sp.), mjødurt (litt), enghumbleblom, teiebær, blåstarr, engkvein,

lodnerubloom, fjellnøkleblom (tidligere på rødlista), loppestarr, engfrytle, fuglevikke, kattedot, tiriltunge, blåkoll, blåtopp, flekkmure, nattfiol, tveskjeggveronika, lifiol, marinøkkel, blåklokke, gullris, tepperot, fjellfrøstjerne, fjelltistel, karve, rødkløver, kvitkløver, rundskolm, brudespore (tidligere på rødlista), vendelrot, villin, gulflatbelg, slirestarr, rød jonsokblom, hårstarr og rødsildre. De to rødlistede artene ormetunge (VU, sårbar) og vegamaure (VU, sårbar) ble registrert i lokaliteten. Stedvis dominerer einer, blåbær, blokkebær og røsslyng, men typiske lyngarter er i mindretall. Einer er stort sett fraværende i brannfeltet.

Dominerende arter i den fattige kystlyngheia på Tuvøya er røsslyng, blokkebær og molte. Andre arter som ble registrert er blåbær, tyttebær, slåttestarr, smyle, torvull, stormarimjelde, skrubbær, skogstjerne, engfrytle og krekling. Noen få svake kalkindikatorer ble registrert i enkelte parti sånn som fuglevikke, marinøkkel og øyentrøst (sp.). Det ble ikke registrert einer i sviflata og røsslyngandelen er høy.

7.6 Evaluering/vurdering av skjøtselen

OPPSUMMERENDE VURDERING	I HØY GRAD	IMIDDELS GRAD	I LITEN GRAD
Har skjøtselen vært tilfredsstillende for å oppnå målene, jf skjøtselsplanen som nå revideres?	X		
Bør skjøtselen endres for neste skjøtselsplanperiode (neste 5 år)?			X
Er det realistisk at lokaliteten holdes i hevd de neste 5 åra?	X		

7.7 Mål for de verdifulle naturtypene naturbeitemark og kystlyngheia

HOVEDMÅL FOR LOKALITETEN(E): Driftsregimet skal holde lokalitetene åpne, fri for gjengroing og ta vare på kvalitetene i hver naturtype (naturbeitemark og kystlyngheia)
EVENTUELLE SPESIFIKKE MÅL FOR DELOMRÅDER: Bevare åpen og artsrik naturbeitemark og kystlyngheia gjennom årlig beiting med sau, fortrinnsvis gammelnorsk sau (GNS)
TILSTANDSMÅL FOR ENKELTE AV ARTENE: Forekomst av bakkesøte (NT), ormetunge (VU) og vegamaure (VU) skal sikres gjennom beiting som holder arealene åpne. Sitkagran og buskfuru som har spredd seg fra frø skal fjernes og være fraværende fra lokalitetene (gjelder først og fremst for Brattøya/Tvillingøya) Andelen einer skal ikke øke i kystlyngheia på Arøya

7.8 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)

7.8.1 Beiting

BEITETILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSRUM (MND/UKE)
Brattøya: Fortrinnsvis helårsbeite med sau (GNS), alternativt sommerbeite. Antall sau må tilpasses beitegrunnet og være i samråd med grunneiere og ikke føre til konflikter med ærfugldundrifta som bygges opp på Brattøya	Årlig	85 daa (inkl Tvillingøya)	Hele året, evt mai/juni-oktober
Ytterøya: Sommerbeite med sau (GNS). Seks søyer + lam. Bør starte tidlig med beiting for å redusere andelen av mjøldurt	Årlig	47,8 daa (32 daa er registrert som verdifull naturbeitemark)	Mai - oktober
Arøya: Vinterbeite med sau (GNS). Ca. 60 sau fordelt på flere øyer	Årlig	67 daa	Sept – april.
Tuvøya: Sommerbeite med sau (GNS). 10-12 ungdyr	Årlig	61 daa	April - oktober

Generelt gjelder for beiting i slåttemark (for forklaring se veiledningshefte):

- Beiting er positivt for slåttemarka, og har vært tradisjon mange steder.
- Høstbeiting hindrer opphopning av daugras (som gir grønngjødsling) og letter spiringen neste vår.
- Beiting gir tråkkspor som frøplanter kan spire i.
- Hvis arealet vårbeites, blir slåttan seinere (da blomstring/frøsetting kommer seinere igang)
- Unngå tilleggsfôring inne på slåttemarka.
- Sett alltid dyrevelferden og førtilgangen i høysetet.
- Tunge storferaser bør ikke beite slåttemark (pga. tråkkskader).
- Slåttemark med rik vårblostring (f.eks. med tidligblomstrende orkideer) bør ikke beites.
- Beit gjerne nærliggende skog, hagemark eller naturbeiter i sammenheng med slåttemarka. Det vil gi utveksling av frø og gener mellom ulike arealer.
- Isådde, fulldyrka kulturrenger bør ikke beites sammen med slåttemarka. Dette for å hindre spredning av uønska arter inn i slåttemarka.

7.8.2 Andre aktuelle skjøtselstiltak

TILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSROM (MND/UKKE)
Luking av frøspredt sitkagran (og buskfuru)	Hvert år før plantene får rotfeste	Brattøya og Tvillingøya	Hele året
Hogst og fjerning av buskfuru	I løpet av rulleringsperioden (før 2025)	2,3 daa på Brattøya	
Bekjemping av veitistel (kutting av blomsterstengel i blomstringsfasen, fjerning og brenning for å unngå frøspredning)	2019-2025	0,6 daa og ellers der veitistel finnes utover markerte steder på kartet (Brattøya) 1,9 daa på Ytterøya	Juni-september (lang blomstringsperiode)
Sviing av kystlynghei	Ikke stort behov i denne rulleringsperioden	Evt ca 10 daa på Arøya (nordlig del) og/eller Tuvøya (nordlig del)	Okt/nov eller febr/mars

7.9 Oppfølging av skjøtselplanen

NESTE REVIDERING/EVALUERES ÅR: 2025
BEHOV FOR YTTERLIGERE REGISTRERING AV SPESIFIKKE NATURTYPER OG/ELLER ARTSGRUPPER: Nei
GJENNOMFØRTE ELLER PÅBEGYNT TILTAK SOM ER FINANSIERT DE SISTE 5 ÅRA:
PERSON(-ER) SOM HAR ANSVAR FOR Å GJENNOMFØRE TILTAKENE I SKJØTSELPLANEN: Øystein Ludvigsen, Åslaug Johansen m.fl. (Brattøya), Sverre Korsnes (Ytterøya)

7.10 Bilder fra lokalitetene

Bilde 8: Engpartiene på Brattøya har ligget brakk i noen år. Grasdekket er tykt og det akkumuleres strølag som gjør evt slått utfordrende. Hundekjeks (i forgrunnen) kan bli et problem på sikt hvis man ikke starter opp med beiting eller evt slått i nærmeste framtid.

Foto: Thomas H. Carlsen

Bilde 9: Forekomst av buskfuru på Brattøya.

Foto: Thomas H. Carlsen

Bilde 10: Naturbeitemarka på Ytterøya er i god hevd og er svært artsrik.

Foto: Thomas H. Carlsen

Bilde 11: Kystlyngheia på Arøya er i god hevd, er artsrik og stort sett fri for gjengroing. Bildet viser det eneste partiet på øya med buskopp salg (vier).

Foto: Thomas H. Carlsen

Bilde 12: Kystlyngheia på Tuvøya blir beitet med gammelnorsk sau. Partiet som ble brent i 2009 har i dag god dekning av røsslyng i ung fase. Blokkebær kodominerer.

Foto: Thomas H. Carlsen

Bilde 13: Røsslyng i sviflata på Tuvøya er i svært god tilstand.

Foto: Thomas H. Carlsen.

8 Andre tiltak relatert til skjøtsel i Hysvær

8.1 Jordforbedringstiltak

På Hinskjæret, på andre siden av sundet øst for Svinskjæret, har grunneierne lagt tang og slam/mudder fra fjæra på eroderte engpartier på øya. Dette er ment som et jordforbedrende tiltak for å dekke over nakent berg og stein og fylle opp groper og sprekker i det som tidligere var slåtteland. I 2018 ble det lagt på over 100 trillebårlass med tang. Det tar ca. et år med forråtnelse før tanga har blitt til jord. Denne jorda blir svært næringsrik og gir god grobunn for næringskrevende arter som mjødurt. Mjødurt er ikke ønskelig i det verdifulle kulturlandskapet i Hysvært og i verdensarvområdet forøvrig da arten fortrenger små, lyskrevende arter knyttet til ekstensiv kulturmark i hevd.

Fordelen med tiltaket er at man får en jevnere overflate som er lettere å slå ved bruk av slåmaskin og at eroderte områder får påført ny jord. Den store ulempen er at råtten tang blir til næringsrik jord som vil fremme utbredelsen av mjødurt og andre nitrofile og storvokste arter. For å redusere andelen mjødurt i slik næringsrik jord må området restaureres gjennom slått minst to ganger i løpet av vekstsesongen i noen år. Den vanligste metoden er å slå tidlig i sesongen før mjødurten får strukket seg i været, medio juni, samt en senere slått av mjødurt rundt slutten av juli, eller begynnelsen av august. Alternativt er å sette ut sau på beitet tidlig i sesongen før mjødurten får vokst seg kraftig og bli trælete.

Tiltaket med å legge på tang bør avsluttes da konsekvensene med næringsberiket jord er uheldig og uønsket ifølge driftssystemet. Om man ønsker å dekke over å tette igjen åpne parti så kan gras/mjødurt etter slått benyttes. Det gir mindre næring til jordsmonnet og derfor også mindre mjødurt og andre uønskede arter.

8.2 Tiltak mot veitistel

Veitistel er en problemart som øker i omfang i naturbeitemarkene i Hysværet. Veitistel er en toårig art som kun lager en relativt liten rosett første år etter frøspiring og som deretter i år to kan vokse stor og kraftig, opp mot 1,5 høy og med flere blomsterstander (koger) (figur 8). For å unngå frøspiring fra veitistel må blomsterstenglene kuttes med kniv eller ryddesag mens veitistelen blomstrer, men i god tid før avblomstring. De avkuttete stenglene bør samles og brennes fordi frøene kan modnes og spres etter at stenglene har blitt kuttet av. Frøene antas å spres både gjennom lufta og/eller flytende på havet fra øy til øy (Carlsen, unpubl. data).

Veitistel trives best der jordsmonnet er tykt og næringsrikt og spesielt godt i områder med erosjon forårsaket av våndaktivitet. Beitedyr skyr veitistel og gir dermed arten et fortrinn ved å beite ned potensielle konkurrenter. I den kommende rulleringsperioden (2019-2025) bør det prioriteres høyt å få tatt blomstrende individer av veitistel før de får frøet og spredd seg videre. Dette er eneste måten å få redusert problemet til et minimum. Spesielt fokus må være i områder med nylige våndangrep. Frø fra veitistel kan overleve i mange år i jorda og vil spire ekstra godt i områder som har blitt gjort åpne og luftige av vånd eller som følge av annen erosjon eller jordbearbeiding.

Figur 8: Blomstrende veitistel – en stor trussel for unike kulturlandskapsverdier.

Foto: Liv Jorunn Hind, NIBIO

8.3 Tiltak mot fremmede arter som sitkagran og buskfuru

Det har blitt gjort en formidabel jobb med å fjerne sitkagranfeltet på Tvillingøya. Siste del ble tatt ned 2017/2018. Det meste av kvist har blitt brent og stakkene har blitt stablet og vil bli fjernet i løpet av de første årene. Det vil nok ta noen år før en mer stedegen vegetasjon har etablert seg igjen der trærne sto. Foreløpig er det et tykt lag med barnåler, men karplanter som vassarve, skogstjerne, vrangdå, stornesle, krattmjølke og strandbalderbrå har allerede god dekningsgrad. Disse artene vil etter hvert gå ut og bli trolig erstattet med flerårige arter som smyle, røsslyng, legeveronika, krekling og rapp (sp.). Det må påberegnes en del arbeid med å luke/fjerne frøspirte individer i randsonen av feltene. Det er viktig å ta dette før plantene får skikkelig rotfeste.

På Myøya sør for Ytterøya har det også blitt fjernet sitkagran og buskfuru, men opprydding er fremdeles uteblitt. Trærne og kvist ligger fremdeles i naturen og det anbefales at dette blir fjernet. Det er også en del frøspirt buskfuru og sitkagran som bør lukes/fjernes så snart som mulig før de vokser seg store. Ellers finnes det spredte forekomster av sitkagran og buskfuru ellers i Hysværøyan som anbefales å fjernes fortløpende. Det bør være et klart mål om at fremmede arter ikke skal forekomme i Hysværet og i verdensarvområdet som helhet forøvrig.

8.4 Tiltak mot beiteskader forårsaket av gås

Engpartiene i Hysværet er spesielt utsatt for beiteskader forårsaket av gås, dels pga. beliggenhet og dels pga. driftsform. Hvitkinngås (svalbardbestanden) har hatt en særdeles positiv utvikling siden den nesten var utryddet på 1950-tallet til å telle rundt 40.000 individer i dag (<https://monitoring.wwt.org.uk>). Dette er belastende for Hysværøyene i og med at vårtrekkende hvitkinngås har sin tradisjonelt viktigste rasteplass på Helgelandskysten. De første individene kommer til sine rasteplasser i slutten av april og holder seg her ut mai. Gåsa spiser store mengder med nyspirt grønt og næringsrikt gress noe som fører til en betydelig forsinkelse i fôrproduksjonen i mai måned. Noe av gresset kommer raskt tilbake igjen bl.a. som følge av at gåsa legger igjen mye gjødsel før de forlater områdene, men gåsa har en tendens til å rive opp grasstrå med rota noe som begrenser gjenveksten. Når hvitkinngåsa trekker videre mot Svalbard i månedskifte mai-juni fortsetter grågåsa å beite på engene. Grågåsbestanden har tatt seg opp betydelig på Helgelandskysten og har blitt en av de viktigste hekkefuglene ute i øyriket. I juni har ungene blitt utklekket og den økende bestand av grågås

konsumerer store mengder gras i løpet av sommerhalvåret. Til sammen utgjør hvitkinngås og grågås en stor konkurrent for sauene med tanke på fôrressursene i Hysværet.

Når det gjelder mulige tiltak for å begrense skadene forårsaket av beitende gås henvises det til landbrukskontoret i Vega og til forvaltningsplan for grågås i Nordland (Bentsen 2018). Et tiltak for å redusere hekkesuksessen for grågås er å sanke egg og/evt punktering av egg. Det må søkes om dispensasjon fra Miljødirektoratet for å kunne benytte dette tiltaket og det henvises til landbrukskontoret i Vega hvis aktuelt.

Et annet tiltak som kan vurderes er brenning av lyngdominerte holmer som ikke nødvendigvis benyttes som saubeiter. Dette for å få en større gras- og urteproduksjon på slike brakklagte øyer som kan avlaste de områdene som brukes til beite og slått. Konsekvensen av dette tiltaket kan være at flere gjess vil benytte Hysværet som rasteområde og at belastningen vil bli lik på områdene som allerede er under press. Brenning må foregå i henhold til retningslinjer for lyngsviing, fortrinnsvis på vinteren evt. sein høst eller tidlig vår.

Referanser

- Bele, B., Norderhaug, A., Alm, T. & Vange, V. 2014. Bondens kulturmarksflora for Nord-Norge. Bioforsk FOKUS 9 (4). 122 s.
- Bratli, H. 2014. Naturbeitemark. Utkast til faktaark pr. 30.04.2014.
- Bär, A., Carlsen, T. H. & Hatten, L. 2009. Skjøtselsplan for Hysvær. Vegaøyen verdensarvområde, Vega kommune i Nordland. Bioforsk rapport 4 (69).
- Direktoratet for naturforvaltning 2009. Handlingsplan for slåttemark. DN-rapport 2009-6. 60 s.
- Direktoratet for naturforvaltning 2010. Utkast til handlingsplan for kystlynghei. DN-rapport 2010-x (upubl.)

Vedlegg

1 Lokalitetsbeskrivelse i Naturbase

1.1 Nordøya, Sørgården

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Nordøya, Sørgården		Kommune Vega	Områdenr. 181510400				
ID i Naturbase	Registrert i felt av: Thomas H. Carlsen		Dato: 03.07.2018				
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Bär, A., Carlsen, T. H. & Hatten, L. 2009. Skjøtselsplan for Hysvær. Vegaøyan verdensarvområde, Vega kommune i Nordland. Bioforsk Rapport 4 (69).			Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -				
Hovednaturtype: D01, Slåttemark – 100 % Tilleggsnaturtyper:		Utforminger: D0116, lågurtslåtteeeng – 60 % D0120, kalkslåttefukteng – 20 % D0121, slåttevåteng – 20 %					
Verdi (A, B, C): A		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper:	
< 20 m	x	God	x	Slått	x	Torvtekt	Frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7), Vekselfuktig baserik eng (G11), Våt/fuktig, middels næringsrik eng (G12)
20 – 50 m		Svak		Beite	(x)	Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			

Områdebeskrivelse

Innledning

I forbindelse med revidering av skjøtelsesplan for Hysvær i Vega kommune, samt registrering av naturbaselokaliteter for øyværet har samtlige øyer og holmer i Hysvær med relevans i skjøtelsesammenheng blitt befart og kartlagt. Det har vært et spesielt fokus på trua naturtyper som er i bruk som enten slåttemark, naturbeitemark eller kystlynghei. Befaringen ble gjennomført i starten av juli 2018 av Thomas H. Carlsen, NIBIO. Befaringen hadde som formål å dokumentere bruken av de ulike naturtypene, vurdere tilstand og i samråd med grunneiere og brukere vurdere framtidig skjøtsel og evt restaurering av de ulike lokalitetene.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Hysvær består av et par hundre øyer og holmer og ligger ca 10 km nordvest for Nes på hovedøya Vega. Fjorten av øyene har vært bebodd, oftest med bare en familie på hver øy. På det meste bodde rundt 120 mennesker i Hysvær. I dag er det ingen fastboende igjen i Hysvær, men flere av husene på flere av øyene blir i dag benyttet som fritidshus hovedsakelig på sommerhalvåret. Nordøya ved Sørgården ligger sentralt i Hysvær med Arøya nordafor og Gangarøya, Sørgården og Svinskjæret i sør. På stor fjære henger alle disse øyene sammen. Nordøya er ei gras- og urterik og svakt kolleforma øy med berggrunn bestående av kalkglimmerskifer og kalksilikatgneis. Området ligger i klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2) i mellomboreal sone. Gnr/bnr er 31/5. UTM: 33W 0349511 7296814.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Nordøya, Sørgården er ei slåttemark (D01) på 28 daa. Dette tilsvarer så godt som hele arealet på denne øya. Rundt 60% av slåttemarka består av lågurtslåtteeeng (D0116) representert ved vegetasjonstypen frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7). I et noe fuktigere parti nordvest på øya finner man slåttevåteng (D0121) med vegetasjonstypen våt/fuktig, middels næringsrik eng (G12). Den mest artsrike delen av slåttemarka finnes i den nordøstlige delen av øya som en kalkslåttefuktengutforming (D0120) representert av vegetasjonstypen vekselfuktig baserik eng (G11). Slåttevåtenga og kalkslåttefuktenga utgjør 20% hver av totalarealet av slåttemarka på Nordøya.

Artsmangfold

Slåttemarka på Nordøya er totalt sett relativt artsrik. Partiene med lågurtslåtteeeng er dominert av gulaks og engkall med et jevnt og betydelig innslag av andre engarter som rødsvingel, engkvein, dunhavre, rødkløver, hvitkløver, ryllik, smalkjempe, engmarikåpe, øyentrøst, gulflatbelg, nattogdag, forglemmegei, fuglevikke m.m. Slåttevåtengpartiene er mer frodige og domineres av skogstorkenebb, mjødurt og engmarikåpe, mens andre engarter også finnes mellom høystaudene. Den mest artsrike delen av slåttemarka finnes i den nordøstlige delen på kalkslåttefuktenga. Her finnes arter som brudespore, kattedot, fjellnøkleblom, grønnskurl, fjellbakkestjerne, fjellfrøstjerne, nattfiol, marinøkkel sammen med mer dominerende arter som skogstorkenebb, mjødurt, gulaks og dunhavre. Artsfunnene her indikerer høyere kalkinnhold på denne delen av øya. Det ble ikke gjort funn av rødlistede karplanter under befaringa, men ormetunge (VU) vokser på flere naboøyer og kan ha blitt oversett. Under befaringa ble det registrert mange humler, hovedsakelig arten kysthumle i den blomstrende enga, noe som viser at enga har en viktig funksjon for pollinatorer.

Bruk, tilstand og påvirkning

Slåttemarka blir slått sein en gang i året ved bruk av tohjuls slåmaskin. Graset blir tørket på hesjer og ført inn på låven når det har blitt tørt. Slåttemarka er i særdeles god hevd, og har vært kontinuerlig skjøttet som ekstensiv slåttemark gjennom sein slått, uten bruk av kunstgjødsel eller utsåing av fremmed genmateriale siden 1840. Dette er unikt for Vegaøyen verdensarv. I tillegg til slått blir lokaliteten beitet på vinterhalvåret. Tilstanden er også særdeles god uten tegn til gjengroing og uten innslag av fremmed arter. Artssammensetninga og fordelinga av arter indikerer optimal ekstensiv skjøtsel over lang tid. Vånd (jordrotte) har vært og er med jevne mellomrom en stor utfordring for innmarksarealene i Hysvær som i resten av verdensarvområdet. Vånd trives spesielt godt i brakklagte engparti der den kan finne saftige røtter og grave ut ganger og hull. Dette fører til erosjon og tap av matjord, noe man ser i flere av de store øyværene i Vega og andre deler av Nordlandskysten der vånd er utbredt. Områder i god hevd (slått eller beite) blir ofte i mindre grad angrepet av vånd slik at skadene på enga ikke blir like gjennomgripende sammenlignet med eng i brakkleggingsfase. Grunneier opplever at beitende gås, både grågås og hvitkinngås, fører til betydelig reduksjon av grasproduksjon på lokaliteten.

Fremmede arter

Ingen fremmede arter ble registrert i lokaliteten.

Kulturminner

Ingen registrerte kulturminner innenfor lokaliteten.

Skjøtsel og hensyn

Lokaliteten bør fortsatt skjøttes som en ekstensivt drevet slåttemark med sen slått og uten bruk av kunstgjødsel. I partier der enten engmarikåpe eller mjødukt dominerer vil det være hensiktsmessig å slå slike parti tidlig i tillegg for å redusere utbredelsen av slike problemarter. Både engmarikåpe og mjødukt skygger bort og utkonkurrerer andre arter hvis de blir for dominante og vil på sikt føre til en reduksjon av artsmangfoldet i lokaliteten.

Del av helhetlig landskap

Lokaliteten ligger innenfor Hysvær-Søla landskapsvernområde med dyrelivsfredning med spesiell vekt på det rike fuglelivet. Området er også en del av Vegaøyen verdensarvområde som fikk sin status på grunn av de unike kulturlandskapsverdiene samt den unike ærfuglduntradisjonen.

Verdibegrunnelse

Nordøya, Sørgården er den mest verdifulle slåttemarka i Vegaøyen verdensarvområde og skårer spesielt høyt på hevd og tilstand. Lokaliteten har vært kontinuerlig skjøttet siden 1840 og har vært i bruk som slåttemark før det også. Artsmangfoldet er høyt og representert av både typiske og enkelte kravstore engarter. Den høye urteandelen gjør enga viktig for humler og evt. andre pollinerende insekt. Det ble ikke registrert rødlistede arter under befaringa. På bakgrunn av hevd, tilstand, størrelse og artsmangfold får lokaliteten verdi, A – svært viktig som slåttemark.

1.2 Svinskjæret, Sørgården 1

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Svinskjæret, Sørgården 1				Kommune Vega		Områdenr. 181510401	
ID i Naturbase			Registrert i felt av: Thomas H. Carlsen			Dato: 03.07.2018	
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Bär, A., Carlsen, T. H. & Hatten, L. 2009. Skjøtselsplan for Hysvær. Vegaøyan verdensarvområde, Vega kommune i Nordland. Bioforsk Rapport 4 (69).						Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -	
Hovednaturtype: D01, Slåttemark – 100 %				Utforminger: D0116, lågurtslåtteeeng – 100 %			
Tilleggsnaturtyper:							
Verdi (A, B, C): A			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):			Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God	x	Slått	x	Torvtekt	Frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7)
20 – 50 m		Svak		Beite	(x)	Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			

Områdebeskrivelse

Innledning

I forbindelse med revidering av skjøtelsesplan for Hysvær i Vega kommune, samt registrering av naturbaselokaliteter for øyværet har samtlige øyer og holmer i Hysvær med relevans i skjøtelsessammenheng blitt befart og kartlagt. Det har vært et spesielt fokus på trua naturtyper som er i bruk som enten slåttemark, naturbeitemark eller kystlynghei. Befaringen ble gjennomført i starten av juli 2018 av Thomas H. Carlsen, NIBIO. Befaringen hadde som formål å dokumentere bruken av de ulike naturtypene, vurdere tilstand og i samråd med grunneiere og brukere vurdere framtidig skjøtsel og evt restaurering av de ulike lokalitetene.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Hysvær består av et par hundre øyer og holmer og ligger ca 10 km nordvest for Nes på hovedøya Vega. Fjorten av øyene har vært bebodd, oftest med bare en familie på hver øy. På det meste bodde rundt 120 mennesker i Hysvær. I dag er det ingen fastboende igjen i Hysvær, men flere av husene på flere av øyene blir i dag benyttet som fritidshus hovedsakelig på sommerhalvåret. Svinskjæret ligger sentralt i Hysvær og henger sammen med Sørgården, Nordøya og Arøya på stor fjære. Den gamle skolen ligger på Svinskjæret. Svinskjæret er ei ekstremt artsrik øy med både lyng- og gras-/urterike partier, øya er flat og berggrunnen består av kalkglimmerskifer. Området ligger i klart oseanisk vegetasjonssesjon (O2) i mellomboreal sone. Gnr/bnr er 31/4, 24. UTM: 33W 0349824 7296672.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Lokaliteten Svinskjæret, Sørgården 1 er ei ekstremrik slåttemark (D01) på 5,5 daa. Lokaliteten er delt inn i to deler og skilt av et parti med potensielt verdifull engareal (vedlegg 1.3). Utforminga på slåttemarka er av typen lågurtslåtteeng (D0116) som følge av middels høyt kalkinnhold og hovedsakelig en tørr utforming. Vegetasjonstypen er frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7).

Artsmangfold

Slåttemarka på Svinskjæret og spesielt i området ved skolen og østover mot havet er ekstremt artsrik. Dette er en av de mest artsrike slåttemarkene i Vegaøyen verdensarvområde. Det ble registrert hele 85 ulike karplanter under befaringa, de fleste engspesialister, men også noen få arter som representerer overgang til lynghei eller overgang til strandeng. Enga har ei god og jevn fordeling av arter og ingen arter dominerer. Vanlige arter er gulaks, dunhavre og engkall. Sjeldne og kravstore arter som bakkeseite (NT, nært trua), ormetunge (VU, sårbar), marinøkkel, fjellnøkleblom og brudespore vokser i bemerkelsesverdige store mengder her. Vegamaure (VU, sårbar) ble også registrert her, spesielt i overgangen mot lynghei. Under befaringa ble det registrert mange humler, hovedsakelig arten kysthumle i den blomstrende eng, noe som viser at eng har en viktig funksjon for pollinatorer.

Bruk, tilstand og påvirkning

Det er lenge siden slåttemarksarealene på Svinskjæret ble slått sist. Området blir sporadisk beita med utegangersau nå og da, hovedsakelig på vinterhalvåret. Høsten 2018 ble slåttemarka slått igjen for å sikre riktig skjøtsel av lokaliteten fra nå av. Tilstanden på slåttemarka er bemerkelsesverdig bra, til tross for at den ikke har blitt slått på mange tiår. Det er ingen tegn til gjengroing, men det kan virke som at krekling er på vei inn fra sidene og at engarealet nok har vært større tidligere. Lokaliteten er svært skrinnet og biomasseproduksjonen er lav. Dette reduserer risikoen for gjengroing, men lokaliteten

er derimot utsatt for tørke og erosjon. Nakent berg vises flere steder spesielt ned mot sjøen. Det virker til å være og har vært mindre vånd her enn for eksempel på nabolokaliteten Nordøya et par hundre meter lengre nordvest. Grunneier opplever at beitende gås, både grågås og hvitkinngås, fører til betydelig reduksjon av grasproduksjon på denne og nærliggende englokaliteter.

Fremmede arter

Ingen fremmede arter ble registrert i lokaliteten.

Kulturminner

Ingen registrerte kulturminner innenfor lokaliteten.

Skjøtsel og hensyn

Lokaliteten ble slått for første gang på flere tiår på tidlige høst i 2018 og bør skjøttes som en ekstensivt drevet slåttemark med sen slått og uten bruk av kunstgjødsel i framtida også. De skrinne og mest artsrike delene av slåttemarka kan med fordel få «hvile» annen hvert år. Det vil si at disse partiene ikke trengs å bli slått mer enn annen hvert år, noe som vil sikre en lang blomstring og komplett frømodning for samtlige arter. Områdene som er mer frodige og mer dominert med høgstauder som mjødurter bør slås to ganger per år til mjødurten har gått tilfredsstillende tilbake og ikke lenger dominerer feltsjiktet. Det er spesielt partiet mellom den gamle skolen og vestover ned mot fjæra som trengs både tidlig og sent slått et par år for å redusere forekomst av mjødurter. Partiet som skiller de to delene for denne lokaliteten (se vedlegg 1.3) bør restaureres slik at slåttemarka på Svinskjæret en gang i framtida blir en sammenhengende enhet.

Del av helhetlig landskap

Lokaliteten ligger innenfor Hysvær-Søla landskapsvernområde med dyrelivsfredning med spesiell vekt på det rike fuglelivet. Området er også en del av Vegaøyen verdensarvområde som fikk sin status på grunn av de unike kulturlandskapsverdiene samt den unike ærfuglduntradisjonen.

Verdibegrunnelse

Svinskjæret, Sørgården 1 er ei usedvanlig artsrik slåttemark som huser flere sjeldne og kravstore karplanter som ormetunge (VU, sårbar), vegamaure (VU, sårbar) og store mengder med bakkesøte (NT, nært trua). Her finner vi også en særdeles høy tetthet av den tidligere rødlistede arten fjellnøkleblom. Tilstanden på slåttemarka er særskilt god til tross for at lokaliteten ikke har vært slått på lang tid, og beite med utegangersau har kun skjedd sporadisk. Det er potensiale for å øke størrelsen og få en sammenhengende lokalitet hvis området som skiller de to delområdene blir restaurert. Lokaliteten får verdi A – svært viktig som slåttemark på bakgrunn av artsmangfold, antall rødlistede arter, størrelse og tilstand.

1.3 Svinskjæret, Sørgården 2

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Svinskjæret, Sørgården 2		Kommune Vega		Områdenr. 181510402		
ID i Naturbase		Registrert i felt av: Thomas H. Carlsen		Dato: 03.07.2018		
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Bär, A., Carlsen, T. H. & Hatten, L. 2009. Skjøtselsplan for Hysvær. Vegaøyan verdensarvområde, Vega kommune i Nordland. Bioforsk Rapport 4 (69).				Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -		
Hovednaturtype: D01, Slåttemark – 50 % Tilleggsnaturtyper:			Utforminger: D0116, lågurtslåtteeeng – 50 %			
Verdi (A, B, C): C		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: Frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7) Tørr gras-urterik hei (H2)
< 20 m	x	God		Slått	(x) Torvtekt	
20 – 50 m		Svak		Beite	(x) Brenning	
50-100 m		Ingen	x	Pløying	Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		

Områdebeskrivelse

Innledning

I forbindelse med revidering av skjøtelsesplan for Hysvær i Vega kommune, samt registrering av naturbaselokaliteter for øyværet har samtlige øyer og holmer i Hysvær med relevans i skjøtelsesammenheng blitt befart og kartlagt. Det har vært et spesielt fokus på trua naturtyper som er i bruk som enten slåttemark, naturbeitemark eller kystlynghei. Befaringen ble gjennomført i starten av juli 2018 av Thomas H. Carlsen, NIBIO. Befaringen hadde som formål å dokumentere bruken av de ulike naturtypene, vurdere tilstand og i samråd med grunneiere og brukere vurdere framtidig skjøtsel og evt restaurering av de ulike lokalitetene.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Hysvær består av et par hundre øyer og holmer og ligger ca 10 km nordvest for Nes på hovedøya Vega. Fjorten av øyene har vært bebodd, oftest med bare en familie på hver øy. På det meste bodde rundt 120 mennesker i Hysvær. I dag er det ingen fastboende igjen i Hysvær, men flere av husene på flere av øyene blir i dag benyttet som fritidshus hovedsakelig på sommerhalvåret. Svinskjæret ligger sentralt i Hysvær og henger sammen med Sørgården, Nordøya og Arøya på stor fjære. Den gamle skolen ligger på Svinskjæret. Svinskjæret er ei ekstremt artsrik øy med både lyng- og gras-/urterike partier, øya er flat og berggrunnen består av kalkglimmerskifer. Området ligger i klart oseanisk vegetasjonssesjon (O2) i mellomboreal sone. Gnr/bnr er 31/4, 24. UTM: 33W 0349824 7296672.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Lokaliteten Svinskjæret, Sørgården 2 ligger mellom de to delene som utgjør den svært verdifulle slåttemarkslokaliteten Svinskjæret, Sørgården 1. Størrelsen på lokaliteten er 3,4 da. Denne delen har i mye mindre grad et intakt slåttemarkspreg (D01) og er en blanding mellom lågurtslåtteeeng (D0116) og åpen grunnlendt lyngmark. Vegetasjonstypen på delene som er slåttemarkspreg er frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7), mens lyngpartiene representeres av en tørr gras-urterik hei (H2).

Artsmangfold

Lokaliteten er relativt artsrik fordi det er kalkrik grunn og at man finner en god blanding av både lyng- og engarter. Krekling dominerer lyngpartiene mens gulaks, dunhavre og engkall dominerer engpartiene. Ellers ble arter som blåkoll, blåknapp, blåstarr, hårstarr, engkvein, engfrytle, marinøkkel og den sjeldne vegamaure (VU, sårbar) funnet i dette området.

Bruk, tilstand og påvirkning

Det er mange tiår siden at slåttemarksarealene på Svinskjæret har vært slått. Området blir sporadisk beita med utegangersau nå og da. Høsten 2018 ble området slått som et ledd av restaureringen av slåttemarkslokaliteten. Tilstanden til lokaliteten er utfordrende å vurdere da det ikke er snakk om gjengroing i klassisk forstand med økende busk- og tresjikt. Det er heller snakk om et skifte i artssammensetning fra engarter til lyngarter der endetrinnet i suksesjonen sannsynligvis vil være grunnlendt lyngmark. Lokaliteten er svært skrinnet og biomasseproduksjonen er lav. Dette reduserer risikoen for gjengroing, men lokaliteten er derimot utsatt for tørke og erosjon.

Fremmede arter

Ingen fremmede arter ble registrert i lokaliteten.

Kulturminner

Ingen registrerte kulturminner innenfor lokaliteten.

Skjøtsel og hensyn

I en restaureringsfase blir det viktig å redusere lyngdominansen ved å klippe bort lyngplanter som krekling og blokkebær ved bruk av slåmaskin. Gjennom restaurering vil engplantene etter hvert øke i andel og lokaliteten vil få tilbake sitt engpreg. Så lenge man får klippet lyngen lavt nok ned vil restaureringsfasen være over på en til to ganger slått, men det kan ta lang tid før at engplantene kommer tilbake i det som har vært lyngdominerte partier. Målet med restaureringa er å få knyttet sammen de to svært verdifulle slåttemarks delene som utgjør lokaliteten Svinskjæret, Sørgården 1.

Del av helhetlig landskap

Lokaliteten ligger innenfor Hysvær-Søla landskapsvernområde med dyrelivsfredning med spesiell vekt på det rike fuglelivet. Området er også en del av Vegaøyan verdensarvområde som fikk sin status på grunn av de unike kulturlandskapsverdiene samt den unike ærfuglduntradisjonen.

Verdibegrunnelse

Svinskjæret, Sørgården 2 er i slåttemarkssammenheng et restaureringsfelt. Per i dag har lokaliteten lav verdi, men potensialet er stort. Her finnes mange ulike arter knyttet til semi-naturlig eng selv om arter knyttet til kalkrik lyngmark dominerer per i dag. Den rødlistede vegamaure (VU, sårbar) trives her. I 2018 ble området slått for første gang på mange tiår og ved å fullføre restaureringa vil etter hvert andelen av engarter øke og engpreget blir igjen tydeligere. Til tross for manglende hevd (evt svak) og under middels verdi på tilstand blir lokaliteten registrert som slåttemark med verdi C – lokal verdi som følge av potensialet for økende verdi etter restaurering, forekomst av en rødlistet karplante og funksjon som bindeledd mellom de to tilknyttede og svært viktige slåttemarkspartiene i lokaliteten Svinskjære, Sørgården 1.

1.4 Sørgården vest 1

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Sørgården vest 1		Kommune Vega		Områdenr. 181510403			
ID i Naturbase		Registrert i felt av: Thomas H. Carlsen		Dato: 03.07.2018			
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Bär, A., Carlsen, T. H. & Hatten, L. 2009. Skjøtselsplan for Hysvær. Vegaøyan verdensarvområde, Vega kommune i Nordland. Bioforsk Rapport 4 (69).				Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -			
Hovednaturtype: D01, Slåttemark – 100 %			Utforminger: D0116, lågurtslåtteeeng – 100 %				
Tilleggsnaturtyper:							
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: Frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7) Vekselfuktig baserik eng (G11),	
< 20 m	x	God		Slått	x		Torvtekt
20 – 50 m		Svak	x	Beite	(x)		Brenning
50-100 m		Ingen		Pløying			Park/hagestell
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			

Områdebeskrivelse

Innledning

I forbindelse med revidering av skjøtelsesplan for Hysvær i Vega kommune, samt registrering av naturbaselokaliteter for øyværet har samtlige øyer og holmer i Hysvær med relevans i skjøtelsesammenheng blitt befart og kartlagt. Det har vært et spesielt fokus på trua naturtyper som er i bruk som enten slåttemark, naturbeitemark eller kystlynghei. Befaringen ble gjennomført i starten av juli 2018 av Thomas H. Carlsen, NIBIO. Befaringen hadde som formål å dokumentere bruken av de ulike naturtypene, vurdere tilstand og i samråd med grunneiere og brukere vurdere framtidig skjøtsel og evt restaurering av de ulike lokalitetene.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Hysvær består av et par hundre øyer og holmer og ligger ca 10 km nordvest for Nes på hovedøya Vega. Fjorten av øyene har vært bebodd, oftest med bare en familie på hver øy. På det meste bodde rundt 120 mennesker i Hysvær. I dag er det ingen fastboende igjen i Hysvær, men flere av husene på flere av øyene blir i dag benyttet som fritidshus hovedsakelig på sommerhalvåret. Sørgården er ei øy som ligger like sør for Nordøya og vest for Svinskjæret. Sørgården ligger sentralt i Hysvær og henger sammen med Svinskjæret, Nordøya og Arøya på stor fjære. Sørgården er ei svakt kolleforma øy som tidligere har vært slåtteland. Det er to fritidsboliger på øya, samt at den gamle butikken ligger her. Slåttemarklokaliteten avgrenses mot strandberg mot havet og mot det mer gjengrodde partiet av slåttemarka sentralt og lengst vest på øya. Berggrunnen består av kalkglimmerskifer. Området ligger i klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2) i mellomboreal sone. Gnr/bnr er 31/4, 10 og 18. UTM: 33W 0349553 7296570.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Sørgården vest 1 er den fineste og mest verdifulle slåttemarka (DO1) av de slåttemarkslokalitetene som er avgrenset på øya Sørgården. Størrelsen på denne lokaliteten er 12 daa. Utforminga på slåttemarka er av typen lågurtslåtteeeng (DO116) som følge av relativt høyt kalkinnhold hovedsakelig en tørr utforming. Vegetasjonstypen er frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7), samt en liten flekk med vekselfuktig baserik eng (G11) øst på øya.

Artsmangfold

Som følge av kalkrik berggrunn er lokaliteten artsrik og innehar flere kalkindikerende arter som dunhavre, mjørdurt, fuglevikke, smalkjempe, gjeldkarve og fuglevikke. Dominerende arter er engkall, gulaks og dunhavre, mens mjørdurt og enghumleblom dominerer i fuktigere og frodigere partier. Den rødlistede arten bakkesøte (NT, nært trua) ble funnet ved steinmoloen øst på øya. Andre arter som ble registrert var rødkløver, kvitkløver, sølvbunke, engsoleie, ryllik, stolpestarr, tveskjeggveronika og gulflatbelg. I eroderte felter finnes pengeurt, vårskrinneblom, nattogdag, lintorskemunn og veitistel. Under befaringa ble det registrert mange humler, hovedsakelig arten kysthumle i den blomstrende enga, noe som viser at enga har en viktig funksjon for pollinatorer.

Bruk, tilstand og påvirkning

Slåttemarka er i svak hevd da den ikke har blitt slått regelmessig i nyere tid. Hele øya ble riktig nok slått på sensommeren i år (2018). Tilstanden er derimot rimelig bra selv om det finnes partier som har et tuete preg og domineres av mjørdurt og enghumleblom. Partiene som domineres av dunhavre,

gulaks og engkall er i god tilstand. Området blir sporadisk beita med utegangersau nå og da. Deler av lokaliteten er og har vært sterkt angrepet av vånd (jordrotte) noe som har ført til erosjon. Erosjonsfeltene er gode spireområder for problemarten veitistel, en art som vil øke betydelig i mengde i områder med kombinasjon av erosjon og beitedyr.

Fremmede arter

Ingen fremmede arter ble registrert i lokaliteten.

Kulturminner

Ingen registrerte kulturminner innenfor lokaliteten.

Skjøtsel og hensyn

Lokaliteten ble slått for første gang på flere tiår på tidlige høst i 2018 og bør skjøttes som en ekstensivt drevet slåttemark med sen slått og uten bruk av kunstgjødsel framover. Dette vil sikre det botaniske mangfoldet av engspesialister som igjen er viktig for andre artsgrupper som pollinerende insekter. Et slåtteregime vil også redusere andelen av problemarten veitistel. Det er viktig å påse at tidligblomstrende individer av veitistel blir luket og helst brent før de får frøet seg. Partier med mjødurtdominans kan med fordel slås både tidlig og sent i sesongen for å redusere utbredelsen av arten. Skjøtselen må også sees i sammenheng med nabolokalitet Sørgården vest 2 (vedlegg kap 1.5)

Del av helhetlig landskap

Lokaliteten ligger innenfor Hysvær-Søla landskapsvernområde med dyrelivsfredning med spesiell vekt på det rike fuglelivet. Området er også en del av Vegaøyan verdensarvområde som fikk sin status på grunn av de unike kulturlandskapsverdiene samt den unike ærfuglduntradisjonen.

Verdibegrunnelse

Sørgården vest 1 er ei fin slåttemark i svak hevd som er 12 da stor, relativt artsrik og huser den rødlistet karplanten bakkesøte (NT, nært trua). Tilstanden på slåttemarka er middels til god og vil øke om man tar opp årlig seint slått. Partier med mjødurtdominans og forekomst av problemarten veitistel gjør at lokaliteten ikke får høyeste verdi men verdi B – viktig som slåttemark. Det er potensial for økt verdi hvis man fortsetter med årlig ekstensiv slått og får restaurert mjødurtdominerte partier.

1.5 Sørgården vest 2

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Sørgården vest 2		Kommune Vega		Områdenr. 181510404			
ID i Naturbase		Registrert i felt av: Thomas H. Carlsen		Dato: 03.07.2018			
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Bär, A., Carlsen, T. H. & Hatten, L. 2009. Skjøtselsplan for Hysvær. Vegaøyan verdensarvområde, Vega kommune i Nordland. Bioforsk Rapport 4 (69).				Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -			
Hovednaturtype: D01, Slåttemark – 100 % Tilleggsnaturtyper:			Utforminger: D0121, slåttevåteng – 70 % D0116, lågurtslåtteeeng – 30 %				
Verdi (A, B, C): C		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: Frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7), Våt/fuktig, middels næringsrik eng (G12)	
< 20 m	x	God		Slått	x		Torvtekt
20 – 50 m		Svak	x	Beite	(x)		Brenning
50-100 m		Ingen		Pløying			Park/hagestell
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			

Områdebeskrivelse

Innledning

I forbindelse med revidering av skjøtelsesplan for Hysvær i Vega kommune, samt registrering av naturbaselokaliteter for øyværet har samtlige øyer og holmer i Hysvær med relevans i skjøtelsesammenheng blitt befart og kartlagt. Det har vært et spesielt fokus på trua naturtyper som er i bruk som enten slåttemark, naturbeitemark eller kystlynghei. Befaringen ble gjennomført i starten av juli 2018 av Thomas H. Carlsen, NIBIO. Befaringen hadde som formål å dokumentere bruken av de ulike naturtypene, vurdere tilstand og i samråd med grunneiere og brukere vurdere framtidig skjøtsel og evt restaurering av de ulike lokalitetene.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Hysvær består av et par hundre øyer og holmer og ligger ca 10 km nordvest for Nes på hovedøya Vega. Fjorten av øyene har vært bebodd, oftest med bare en familie på hver øy. På det meste bodde rundt 120 mennesker i Hysvær. I dag er det ingen fastboende igjen i Hysvær, men flere av husene på flere av øyene blir i dag benyttet som fritidshus hovedsakelig på sommerhalvåret. Sørgården er ei øy som ligger like sør for Nordøya og vest for Svinskjæret. Sørgården ligger sentralt i Hysvær og henger sammen med Svinskjæret, Nordøya og Arøya på stor fjære. Sørgården er ei svakt kolleforma øy som tidligere har vært slåtteland. Det er to fritidsboliger på øya, samt at den gamle butikken ligger her. Slåttemarklokaliteten Sørgården vest 2 avgrenses mot strandberg mot havet i vest og omsluttet ellers av den mer verdifulle slåttemarkslokaliteten Sørgården vest 1 (vedlegg kap. 1.4). Berggrunnen består av kalkglimmerskifer. Området ligger i klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2) i mellomboreal sone. Gnr/bnr er 31/4, 10, 18 og 23. UTM: 33W 0349553 7296570.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Sørgården vest 2 er ei slåttemarka (D01) med restaureringspotensial. Størrelsen på denne lokaliteten er 18 daa. Utforminga på slåttemarka er 70% slåttevåteng (D0121) og 30% lågurtslåtteeeng (D0116). Vegetasjonstypen er henholdsvis våt/fuktig, middels næringsrik eng (G12) og frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7).

Artsmangfold

De to artene som dominerer i slåttemarka er mjødurt og enghumleblom. Som følge av kalkrik berggrunn er lokaliteten relativt artsrik med arter som dunhavre, mjødurt, fuglevikke, smalkjempe, gjeldkarve, rødkløver, hvitkløver, engkall og fuglevikke. Andelen er derimot lav som følge av mjødurt/enghumleblomdominansen. Tuer med stolpestarr og sølvbunke finnes også i partier. Ingen rødlistede karplanter ble registrert her. Som følge av den høye andelen enghumleblom ble det registrert store mengder med humler, hovedsakelig arten kysthumle, i enga.

Bruk, tilstand og påvirkning

Slåttemarka er i svak hevd da den ikke har blitt slått regelmessig i nyere tid. Hele øya ble riktig nok slått på sensommeren i år (2018). Tilstanden er dårlig til middels som følge av dominans av mjødurt og enghumleblom, samt tuedannelser med stolpestarr og sølvbunke. Enga er riktig nok uten vedvekster som bjørk, rogn og selje. Området blir sporadisk beita med utegangersau nå og da. Deler av lokaliteten er og har vært sterkt angrepet av vånd (jordrotte) noe som har ført til erosjon.

Erosjonsfeltene er gode spireområder for problemarten veitistel, en art som vil øke betydelig i mengde i områder med kombinasjon av erosjon og beitedyr.

Fremmede arter

Ingen fremmede arter ble registrert i lokaliteten.

Kulturminner

Ingen registrerte kulturminner innenfor lokaliteten.

Skjøtsel og hensyn

Lokaliteten ble slått for første gang på flere tiår på tidlige høst i 2018 og bør skjøttes som en ekstensivt drevet slåttemark med sen slått og uten bruk av kunstgjødsel framover. Lokaliteten må restaureres med tidlige og sen slått i noen år slik at andelen av mjødurt, sølvbunke og stolpestarr reduseres betydelig. På sikt (2-3 år) vil tilstanden på slåttemarka bli betydelig bedre og man kan se på begge slåttemarkslokalitetene (Sørgåden vest 1 og 2) under ett. Et slåtteregime vil også redusere andelen av problemarten veitistel. Det er viktig å påse at tidligblomstrende individer av veitistel blir luket og helst brent før de får frøet seg. Skjøtselen må også sees i sammenheng med nabolokalitet Sørgården vest 1 (vedlegg kap 1.4)

Del av helhetlig landskap

Lokaliteten ligger innenfor Hysvær-Søla landskapsvernområde med dyrelivsfredning med spesiell vekt på det rike fuglelivet. Området er også en del av Vegaøyan verdensarvområde som fikk sin status på grunn av de unike kulturlandskapsverdiene samt den unike ærfuglduntradisjonen.

Verdibegrunnelse

Sørgården vest 2 er ei slåttemark i svak hevd som er 18 da stor. Lokaliteten har et potensial da den tidligere har vært i aktiv bruk som ekstensiv slåttemark, men må restaureres først for å få ned andelen av problemartene mjødurt, sølvbunke og stolpestarr. Lokaliteten får verdi C – lokalt viktig som slåttemark. Det er potensial for økt verdi hvis man gjennomfører en restaureringsfase og etterpå fortsetter med årlig ekstensiv slått.

1.6 Nordøya 1

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Nordøya 1		Kommune Vega		Områdenr. 181510405		
ID i Naturbase		Registrert i felt av: Thomas H. Carlsen		Dato: 03.07.2018		
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Bär, A., Carlsen, T. H. & Hatten, L. 2009. Skjøtselsplan for Hysvær. Vegaøyan verdensarvområde, Vega kommune i Nordland. Bioforsk Rapport 4 (69).				Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -		
Hovednaturtype: Do4, Naturbeitemark – 80 %			Utforminger: Do416, lågurtbeiteeng – 80 %			
Tilleggsnaturtyper:						
Verdi (A, B, C): A		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: Frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7), Tørr gras-urterik hei (H2)
< 20 m	x	God	x	Slått	Torvtekt	
20 – 50 m		Svak		Beite	x Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying	Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		

Områdebeskrivelse

Innledning

I forbindelse med revidering av skjøtelsesplan for Hysvær i Vega kommune, samt registrering av naturbaselokaliteter for øyværet har samtlige øyer og holmer i Hysvær med relevans i skjøtelsessammenheng blitt befart og kartlagt. Det har vært et spesielt fokus på trua naturtyper som er i bruk som enten slåttemark, naturbeitemark eller kystlynghei. Befaringen ble gjennomført i starten av juli 2018 av Thomas H. Carlsen, NIBIO. Befaringen hadde som formål å dokumentere bruken av de ulike naturtypene, vurdere tilstand og i samråd med grunneiere og brukere vurdere framtidig skjøtsel og evt restaurering av de ulike lokalitetene.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Hysvær består av et par hundre øyer og holmer og ligger ca 10 km nordvest for Nes på hovedøya Vega. Fjorten av øyene har vært bebodd, oftest med bare en familie på hver øy. På det meste bodde rundt 120 mennesker i Hysvær. I dag er det ingen fastboende igjen i Hysvær, men flere av husene på flere av øyene blir i dag benyttet som fritidshus hovedsakelig på sommerhalvåret. Nordøya er ei stor øy sentralt i Hysvær. Nordøya ligger nordøst for Sørgården og må ikke forveksles med slåttemarkslokaliteten Nordøya i Sørgården. Lokaliteten ligger på den østlige delen av øya. Berggrunnen består av kalkglimmerskifer. Området ligger i klart oseanisk vegetasjonssesjon (O2) i mellomboreal sone. Gnr/bnr er 31/3 (ca 90% av lokalitet) og 31/20. UTM: 33W 0350054 7297171.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Nordøya 1 er ei flott, intakt og artsrik naturbeitemark (DO4) med utforming lågurtbeiteeng (DO416). Størrelsen på lokaliteten er 37 daa og 80 prosent av arealet dekkes av naturbeitemark mens resterende er boreal hei og åpen grunnlend lyngmark. Vegetasjonstypen i naturbeitemarka er i all hovedsak av typen frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7). Lyngmarka består av tørr gras-urterik hei (H2).

Artsmangfold

Naturbeitemarka er artsrik og bestående av lågurtarter og flere kalkindikatorer som gulaks, dunhavre, geitsvingel, rødkløver, kvitkløver, kattefot, klåknapp, kornstarr, fjellfrøstjerne, blåtopp, rundskolm, engfrytle, flekkmarilhånd, engkvein og flekkmure. Den rødlistede bakkeseite (NT, nært trua) ble også funnet i en sørvendt bakke.

Bruk, tilstand og påvirkning

Nordøya blir beitet med gammelnorsk sau på helårsbasis. De siste årene fra ca 1990 til i dag har det gått rundt 10-11 voksen sau på Nordøya vinterstid. På sommerhalvåret etter lamming har det totale dyreantallet vært på 24-25 (søyer og lam). Tilstanden på naturbeitemarka er svært god. Det er ingen tegn til gjengroing, arter er jevnt fordelt og problemarter som veitistel er fraværende. Tidligere var store deler av Nordøya skjøttet som slåttemark. I lokaliteten Nordøya 1 ble graset slått på flata på «storhåjen». «Storhåjen» ligger sentralt i lokaliteten. På slutten av 1970-tallet avtok driften og Nordøya var fraflyttet og brakklagt mellom 1980 og 1990.

Fremmede arter

Ingen fremmede arter ble registrert i lokaliteten.

Kulturminner

Ingen registrerte kulturminner innenfor lokaliteten.

Skjøtsel og hensyn

Lokaliteten bør i framtida skjøttes slik den gjør per i dag. Beitebruker er fornøyd med slaktevekter og velferd for dyra og skjøtselen er optimal i forhold til kulturlandskapsverdiene. Spredning av veitistel fra andre deler av Nordøya eller Hysværet forøvrig må kontrolleres og evt fjernes før individene setter frø.

Del av helhetlig landskap

Lokaliteten ligger innenfor Hysvær-Søla landskapsvernområde med dyrelivsfredning med spesiell vekt på det rike fuglelivet. Området er også en del av Vegaøyan verdensarvområde som fikk sin status på grunn av de unike kulturlandskapsverdiene samt den unike ærfuglduntradisjonen.

Verdibegrunnelse

Nordøya 1 er ei artsrik og fin naturbeitemark på 37 daa. Den er hevdet gjennom helårsbeite med gammelnorsk sau (GNS) og tilstanden er svært god uten tegn til gjengroing og naturbeitemarka er fri for problemarter. En rødlistet karplante ble registrert. Lokaliteten får verdi A - svært viktig som naturbeitemark.

1.7 Nordøya 2

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten				Kommune		Områdenr.	
Nordøya 2				Vega		181510406	
ID i Naturbase			Registrert i felt av:			Dato:	
			Thomas H. Carlsen			03.07.2018	
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige)						Skjøtselsavtale:	
Bär, A., Carlsen, T. H. & Hatten, L. 2009. Skjøtselsplan for Hysvær. Vegaøyan verdensarvområde, Vega kommune i Nordland. Bioforsk Rapport 4 (69).						Inngått år: - Utløper år: -	
Hovednaturtype:				Utforminger:			
D04, Naturbeitemark – 100 %				D0415, svak lågurtbeiteeng – 60 %			
Tilleggsnaturtyper:				D0416, lågurtbeiteeng – 20 %			
				D0421, beitevåteng – 20 %			
Verdi (A, B, C):			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.)				
B			Bilder				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):			Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God	x	Slått		Torvtekt	Frisk fattigeng (G4), Frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7),
20 – 50 m		Svak		Beite	x	Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	Våt/fuktig, middels næringsrik eng (G12)
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			

Områdebeskrivelse

Innledning

I forbindelse med revidering av skjøtelsesplan for Hysvær i Vega kommune, samt registrering av naturbaselokaliteter for øyværet har samtlige øyer og holmer i Hysvær med relevans i skjøtelsesammenheng blitt befart og kartlagt. Det har vært et spesielt fokus på trua naturtyper som er i bruk som enten slåttemark, naturbeitemark eller kystlynghei. Befaringen ble gjennomført i starten av juli 2018 av Thomas H. Carlsen, NIBIO. Befaringen hadde som formål å dokumentere bruken av de ulike naturtypene, vurdere tilstand og i samråd med grunneiere og brukere vurdere framtidig skjøtsel og evt restaurering av de ulike lokalitetene.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Hysvær består av et par hundre øyer og holmer og ligger ca 10 km nordvest for Nes på hovedøya Vega. Fjorten av øyene har vært bebodd, oftest med bare en familie på hver øy. På det meste bodde rundt 120 mennesker i Hysvær. I dag er det ingen fastboende igjen i Hysvær, men flere av husene på flere av øyene blir i dag benyttet som fritidshus hovedsakelig på sommerhalvåret. Nordøya er ei stor øy sentralt i Hysvær. Nordøya ligger nordøst for Sørgården og må ikke forveksles med slåttemarkslokaliteten Nordøya i Sørgården. Lokaliteten ligger på den vestlige og sørlige delen av øya. Berggrunnen består av kalkglimmerskifer. Området ligger i klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2) i mellomboreal sone. Gnr/bnr er 31/3 (ca 50 % av arealet i lokaliteten), 31/16 (ca. 30 %) og 31/20 (ca. 20%). UTM: 33W 0349926 7297206.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Nordøya 2 er ei relativt stor, intakt og variert naturbeitemark (D04) på 58 daa med utformingene svak lågurtbeiteeng (D0415), lågurtbeiteeng (D0416) og beitevåteng (D0421). Vegetasjonstypen i naturbeitemarka henholdsvis av typene frisk fattigeng (G4), frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7) og våt/fuktig, middels næringsrik eng (G12).

Artsmangfold

Nordøya 2 er mindre artsrik enn nabolokaliteten i øst, Nordøya 1 og er dessuten mer frodig og næringsrik. Dominerende art i de mest skrinne og fattige partier er gulaks (G4), mens dunhavre kodominerer i mer kalkrike partier (G7). I de frodigste partiene er det mer tuete preg som følge av en høy andel stolpestarr. Her trives også problemarten veitistel som ble funnet spredt i hele lokaliteten. Andre arter som ble registrert er gåsemure, rødkløver, kvitkløver, engkvein, rødsvingel, engfrytle, kornstarr, geitsvingel, blåknapp og blåtopp.

Bruk, tilstand og påvirkning

Nordøya blir beitet med gammelnorsk sau på helårsbasis. De siste årene fra ca 1990 til i dag har det gått rundt 10-11 voksen sau på Nordøya vinterstid. På sommerhalvåret etter lamming har det totale dyreantallet vært på 24-25 (søyer og lam). Tilstanden på naturbeitemarka er svært god. Det er ingen tegn til gjengroing, arter er jevnt fordelt og problemarter som veitistel er fraværende. Tidligere var store deler av Nordøya skjøttet som slåttemark. På slutten av 1970-tallet avtok driften og Nordøya var fraflyttet og brakklagt mellom 1980 og 1990. Lokaliteten Nordvika 2 er ikke like fin og verdifull som Nordvika 1. Det er en høyere andel av problemarter som veitistel og tueddannende stolpestarr.

Fremmede arter

Ingen fremmede arter ble registrert i lokaliteten.

Kulturminner

Ingen registrerte kulturminner innenfor lokaliteten.

Skjøtsel og hensyn

Lokaliteten bør i framtida skjøttes slik den gjør per i dag. Beitebruker er fornøyd med slaktevekter og velferd for dyra og skjøtselen er optimal i forhold til kulturlandskapsverdiene. Veitistel må fjernes manuelt i forkant av frømodning. Individene lukes eller kutte med ryddesag i blomstringsfasen og brennes for å unngå at frø modnes og spres etter luking. Veitistel får et stort fortrinn i aktive naturbeitemarker da beitedyrene skyr arter og gir veitistel konkurransefortrinn. Veitistel trives ekstra godt i djupt, næringsrikt jordsmonn og spesielt godt der vånd (jordrotte) graver fram åpninger i jordsmonnet.

Del av helhetlig landskap

Lokaliteten ligger innenfor Hysvær-Søla landskapsvernområde med dyrelivsfredning med spesiell vekt på det rike fuglelivet. Området er også en del av Vegaøyan verdensarvområde som fikk sin status på grunn av de unike kulturlandskapsverdiene samt den unike ærfugduntradisjonen.

Verdibegrunnelse

Nordøya 2 er ei middels artsrik og fin naturbeitemark på 58 daa. Den er hevdet gjennom helårsbeite med gammelnorsk sau (GNS) og tilstanden er god uten tegn til gjengroing. Lokaliteten er derimot noe preget av forekomst av problemarten veitistel, samt noe tuepreg som følge av stolpestarr i fuktige partier. Ingen rødlistede karplanter ble registrert. Lokaliteten får verdi B - viktig som naturbeitemark. Verdien kan øke til A, svært viktig om man får redusert forekomst av veitistel betydelig.

1.8 Brattøya

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Brattøya		Kommune Vega		Områdenr. 181510407		
ID i Naturbase		Registrert i felt av: Thomas H. Carlsen		Dato: 03.07.2018		
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Bär, A., Carlsen, T. H. & Hatten, L. 2009. Skjøtselsplan for Hysvær. Vegaøyan verdensarvområde, Vega kommune i Nordland. Bioforsk Rapport 4 (69).				Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -		
Hovednaturtype: DO4, Naturbeitemark – 100 %			Utforminger: DO416, lågurtbeiteeng – 100 %			
Tilleggsnaturtyper:						
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: Frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7),
< 20 m	x	God	x	Slått	Torvtekt	
20 – 50 m		Svak		Beite	(x) Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying	Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		

Områdebeskrivelse

Innledning

I forbindelse med revidering av skjøtelsesplan for Hysvær i Vega kommune, samt registrering av naturbaselokaliteter for øyværet har samtlige øyer og holmer i Hysvær med relevans i skjøtelsessammenheng blitt befart og kartlagt. Det har vært et spesielt fokus på trua naturtyper som er i bruk som enten slåttemark, naturbeitemark eller kystlynghei. Befaringen ble gjennomført i starten av juli 2018 av Thomas H. Carlsen, NIBIO. Befaringen hadde som formål å dokumentere bruken av de ulike naturtypene, vurdere tilstand og i samråd med grunneiere og brukere vurdere framtidig skjøtsel og evt restaurering av de ulike lokalitetene.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Hysvær består av et par hundre øyer og holmer og ligger ca 10 km nordvest for Nes på hovedøya Vega. Fjorten av øyene har vært bebodd, oftest med bare en familie på hver øy. På det meste bodde rundt 120 mennesker i Hysvær. I dag er det ingen fastboende igjen i Hysvær, men flere av husene på flere av øyene blir i dag benyttet som fritidshus hovedsakelig på sommerhalvåret. Brattøya ligger like sør for Sørgården og er ei kolleforma øy på ca 50 daa. Brattøya henger sammen med Tvillingøya i øst på fjære sjø. Berggrunnen består av kalkglimmerskifer. Området ligger i klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2) i mellomboreal sone. Gnr/bnr er 31/14. UTM: 33W 0349531 7296345.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Lokaliteten Brattøya er opprinnelig ei slåttemark men blir i dag definert som ei naturbeitemark (D04). Størrelsen på lokaliteten er 10 daa. Utforminga på naturbeitemarka er 100% lågurtbeiteeng (D0416). Vegetasjonstypen er frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7).

Artsmangfold

Naturbeitemarka er svakt kalkrik med dominerende arter som gulaks, dunhavre og rødsvingel ispedd andre arter som engsyre, gulflatbelg, smalkjempe, engsoleie, sølvbunke, fuglevikke, engkvein, følblom, ryllik, engmarikåpe, hundekjeks (litt), mjødurt, engfrytle, slåttestarr og rapp (sp). Problemarten veitistel finnes spredt i lokaliteten.

Bruk, tilstand og påvirkning

Brattøya har tidligere vært benyttet som slåttemark men ble brakklagt da øyværet ble fraflyttet på 1970-tallet. Lokaliteten grodde gradvis igjen med mjødurt og andre kraftigvoksne urter og gras fram til den ble beitet med gammelnorsk sau i noen år etter ca 2005. Et betydelig beitetrykk i 2-3 år førte til betydelig reduksjon av mjødurt og økning av arter knyttet til tradisjonell ekstensivt hevdet slåttemark. De siste årene har det nok en gang vært opphør i skjøtelsen av kulturmarka som har ført til opphopning av strølag og økende andel kraftigere vekster som f.eks. mjødurt. Sau ble satt på beite igjen på seinsommeren 2018. Tilstanden er god, men det anbefales å fortsette med beiting på øya for å redusere biomasseproduksjon og opphopning av strølag. I følge beitebruker har det vært et våndutbrudd på høsten 2018. Det er ikke kjent hvor stor påvirkning dette evt. har hatt med tanke på erodering og fare for spredning og oppvekst av problemarten veitistel. Erosjonsfeltene er gode spireområder for problemarten veitistel, en art som vil øke betydelig i mengde i områder med kombinasjon av erosjon og beitedyr.

Fremmede arter

Ingen fremmede arter ble registrert i lokaliteten.

Kulturminner

Ingen registrerte kulturminner innenfor lokaliteten.

Skjøtsel og hensyn

Det anbefales å fortsette med beiting med gammelnorsk sau (GNS) på Brattøya. Hvis saubeite er i konflikt med ærfuglhekkinga så kan det vurderes å benytte ungdyr (uten lam) i hekkesesongen mai – juli. Det er stort sett lammene som representerer potensiell forstyrning for hekkende ærfugl. Mjødurt vil komme tilbake å forringe kulturlandskapsverdiene hvis ikke beitet fortsetter. Alternativet er å ta opp slåttan av innmarksarealene igjen. Dette er en mye tyngre og omfattende skjøtselsform, men gir gode resultater. Veitistel må fjernes manuelt. Grunneier tok seg en runde under befaringa med kniv og søppelsekk og fylte en sekk med blomstrende veitistel. Det er viktig å påse at blomstrende individer av veitistel blir luket og helst brent før de får frøet seg. Det er den beste måten å begrense spredninga av denne problemarten.

Del av helhetlig landskap

Lokaliteten ligger innenfor Hysvær-Søla landskapsvernområde med dyrelivsfredning med spesiell vekt på det rike fuglelivet. Området er også en del av Vegaøyan verdensarvområde som fikk sin status på grunn av de unike kulturlandskapsverdiene samt den unike ærfuglduntradisjonen.

Verdibegrunnelse

Brattøya er i svak hevd da skjøtselen av denne tidligere slåttemarka har vært sporadisk de siste 10 -12 årene. Nåværende skjøtselsform har vært beiting med sau og lokaliteten blir nå definert som naturbeitemark. Vegetasjonen er middels artsrik med flere svake kalkindikatorer. Det ble ikke registrert fremmede arter men heller ingen rødlistede arter. Tilstanden er god da mjødurt og andre gjengroingsarter har beskjeden utbredelse. Veitistel finnes litt her og der, men blomstrende individer ble luket sommeren 2018. Det ble meldt om et utbrudd av vånd i løpet av høsten 2018 noe som gir bekymringer om erosjon og økt forekomst av veitistel de nærmeste årene. Lokaliteten får verdi B – viktig som naturbeitemark.

1.9 Ytterøya

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Ytterøya		Kommune Vega		Områdenr. 181510408			
ID i Naturbase		Registrert i felt av: Thomas H. Carlsen		Dato: 03.07.2018			
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Bär, A., Carlsen, T. H. & Hatten, L. 2009. Skjøtselsplan for Hysvær. Vegaøyan verdensarvområde, Vega kommune i Nordland. Bioforsk Rapport 4 (69).				Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -			
Hovednaturtype: Do4, Naturbeitemark – 100 %			Utforminger: Do416, lågurtbeiteeng – 100 %				
Tilleggsnaturtyper:							
Verdi (A, B, C): A		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: Frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7)	
< 20 m	x	God	x	Slått			Torvtekt
20 – 50 m		Svak		Beite	x		Brenning
50-100 m		Ingen		Pløying			Park/hagestell
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			

Områdebeskrivelse

Innledning

I forbindelse med revidering av skjøtelsesplan for Hysvær i Vega kommune, samt registrering av naturbaselokaliteter for øyværet har samtlige øyer og holmer i Hysvær med relevans i skjøtelsessammenheng blitt befart og kartlagt. Det har vært et spesielt fokus på trua naturtyper som er i bruk som enten slåttemark, naturbeitemark eller kystlynghei. Befaringen ble gjennomført i starten av juli 2018 av Thomas H. Carlsen, NIBIO. Befaringen hadde som formål å dokumentere bruken av de ulike naturtypene, vurdere tilstand og i samråd med grunneiere og brukere vurdere framtidig skjøtsel og evt restaurering av de ulike lokalitetene.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Hysvær består av et par hundre øyer og holmer og ligger ca 10 km nordvest for Nes på hovedøya Vega. Fjorten av øyene har vært bebodd, oftest med bare en familie på hver øy. På det meste bodde rundt 120 mennesker i Hysvær. I dag er det ingen fastboende igjen i Hysvær, men flere av husene på flere av øyene blir i dag benyttet som fritidshus hovedsakelig på sommerhalvåret. Ytterøya ligger i den nordvestlige delen av Hysvært, noen hundre meter vest for Arøya. Øya er todelt med utmarkspreget på den nordlige delen og med bebyggelse og innmarkspreget på den sørlige delen. Totalarealet på øya er ca 67 daa. Naturbaselokaliteten Ytterøya består av to deler som inkluderer hele den nordlige «utmarksdelen» samt det sørlige partiet av «innmarksdelen». Berggrunnen består av kalkglimmerskifer. Området ligger i klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2) i mellomboreal sone. Gnr/bnr er 31/1, 31/2 og 31/22. UTM: 33W 0348575 7296892.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Ytterøya er ei naturbeitemark (D04) på til sammen 32 daa. Den nordlige delen utgjør ca 25 daa og den sørlige 7 daa. Utforminga på naturbeitemarka er lågurtbeiteeng (D0416). Vegetasjonstypen er frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7).

Artsmangfold

Naturbeitemarka er artsrik og inneholder flere svake kalkindikatorer som rundskolm, blåstarr (litt), dunhavre, smalkjempe, lodnerubloom, mjødukt, tiriltunge, fuglevikke, fjellmarikåpe, flekkmure og blåkoll. Dominerende art er gulaks. Ellers finnes arter som rødkløver, kvitkløver, strandkjempe, kornstarr, engkall, engkvein, nattogdag, øyentrøst (sp.), småbergknapp, lodnerubloom, geitsvingel, gulflatbelg, strandrør (i ei klype midt på), blåkløkke, vanlig arve, enghumbleblom, blåknapp og hanekam. I den sørlige delen finnes også veitistel og enkelte eroderte parti med rødtvetann, kvassså, forglemegei og strandbalderbrå. Ingen rødlistede karplanter ble registrert her. Som følge av den høye andelen enghumbleblom i tilgrensende partier (nord for husene) ble det registrert store mengder med humler, hovedsakelig arten kysthumle.

Bruk, tilstand og påvirkning

Lokaliteten er i god til svak hevd. Øya blir beitet av seks voksne gammelnorsk sau med lam på sommerhalvåret. Dyretallet har vært ca. det samme i lengre tid. Dette er tilstrekkelig for å holde vegetasjonen innafor lokaliteten nede, men for lavt beitetrykk for å få nedbeitet resten av øya. Resterende areal på Ytterøya er delvis gjengrodd med mjødukt og i øst også med hestehavre. Tilstanden i avgrenset lokalitet er god. Få tegn til gjengroing, men veitistel vokser i den sørlige delen

og må bekjempes manuelt for å unngå videre spredning. Våndaktivitet fører til flekker med erosjon spesielt i den sørligste delen. Erosjonsfeltene er gode spireområder for problemarten veitistel, en art som vil øke betydelig i mengde i områder med kombinasjon av erosjon og beitedyr.

Fremmede arter

Ingen fremmede arter ble registrert i lokaliteten.

Kulturminner

Ingen registrerte kulturminner innenfor lokaliteten.

Skjøtsel og hensyn

Det anbefales med å fortsette beiting av Ytterøya på sommerhalvåret. Lokaliteten er ikke egna som vinterbeite som følge av den lave lyngandelen i naturbeitemarka. Dyrene bør vurderes å sette ut på beitet her litt tidligere for å kunne beite mer på mjørdurt i de gjengrodde partiene av øya. Sau spiser mjørdurt når den er ung før den strekker seg og blir trevlete. Kanskje bør det vurderes økt beitetrykk i starten av beitesesongen evt i enkelte år for å redusere andelen mjørdurt i buffersona. Lokaliteten kan på sikt utvides til å gjelde hele øya hvis tilstanden blir bedre også utafør avgrenset naturbaselokalitet.

Veitistel må fjernes manuelt i forkant av frømodning. Individene lukes eller kutte med ryddesag i blomstringsfasen og brennes for å unngå at frø modnes og spres etter luking. Veitistel får et stort fortrinn i aktive naturbeitemarker da beitedyrene skyr arter og gir veitistel konkurransefortrinn. Veitistel trives ekstra godt i djupt, næringsrikt jordsmonn og spesielt godt der vånd (jordrotte) graver fram åpninger i jordsmonnet.

Del av helhetlig landskap

Lokaliteten ligger innenfor Hysvær-Søla landskapsvernområde med dyrelivsfredning med spesiell vekt på det rike fuglelivet. Området er også en del av Vegaøyan verdensarvområde som fikk sin status på grunn av de unike kulturlandskapsverdiene samt den unike ærfuglduntradisjonen.

Verdibegrunnelse

Ytterøya er ei naturbeitemark i god til svak hevd på 32 daa. Øya blir beitet årlig på sommerhalvåret av gammelnorsk sau (GNS). Tilstanden til lokaliteten er god selv om resterende areal på øya er under gjengroing av mjørdurt. Lokaliteten er relativt artsrik med flere svake kalkindikatorer. Det ble ikke funne rødlistede arter. Forekomst av veitistel og mangel på rødlistede arter trekker verdien ned. Naturbeitemarka får verdi B – viktig med potensial for økt verdi og utvidelse av størrelse hvis man får kontroll på veitistel og reduserer forekomsten av mjørdurt i buffersona.

1.10 Arøya

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Arøya		Kommune Vega		Områdenr. 181510409		
ID i Naturbase BN00016916		Registrert i felt av: Thomas H. Carlsen		Dato: 03.07.2018		
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Bär, A., Carlsen, T. H. & Hatten, L. 2009. Skjøtselsplan for Hysvær. Vegaøyan verdensarvområde, Vega kommune i Nordland. Bioforsk Rapport 4 (69).				Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -		
Hovednaturtype: D07, Kystlynghei – 80 % Tilleggsnaturtyper: D04, Naturbeitemark – 20 %			Utforminger: D0709, intermediær kysthei – 80 % D0416, lågurtbeiteeng – 20 %			
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: Tørr gras- og urterik hei (H2), Frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7)
< 20 m	x	God	x	Slått	Torvtekt	
20 – 50 m		Svak		Beite	Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying	Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		

Områdebeskrivelse

Innledning

I forbindelse med revidering av skjøtelsesplan for Hysvær i Vega kommune, samt registrering av naturbaselokaliteter for øyværet har samtlige øyer og holmer i Hysvær med relevans i skjøtelsesammenheng blitt befart og kartlagt. Det har vært et spesielt fokus på trua naturtyper som er i bruk som enten slåttemark, naturbeitemark eller kystlynghei. Befaringen ble gjennomført i starten av juli 2018 av Thomas H. Carlsen, NIBIO. Befaringen hadde som formål å dokumentere bruken av de ulike naturtypene, vurdere tilstand og i samråd med grunneiere og brukere vurdere framtidig skjøtsel og evt restaurering av de ulike lokalitetene.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Hysvær består av et par hundre øyer og holmer og ligger ca 10 km nordvest for Nes på hovedøya Vega. Fjorten av øyene har vært bebodd, oftest med bare en familie på hver øy. På det meste bodde rundt 120 mennesker i Hysvær. I dag er det ingen fastboende igjen i Hysvær, men flere av husene på flere av øyene blir i dag benyttet som fritidshus hovedsakelig på sommerhalvåret. Arøya ligger like nord for Nordøya (Sørgården) og et par hundre meter øst for Ytterøya. Arøya henger sammen med Nordøya (Sørgården), Svinskjæret og Sørgården på stor fjære. Berggrunnen består av kalkglimmerskifer. Området ligger i klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2) i mellomboreal sone. Arøya er felles utmark. UTM: 33W 0349272 7297060.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Arøya er en kystlyngheilokalitet (D07) på 67 daa. Naturbeitemark (D04) opptrer som en tilleggsnaturtype og dekker ca 20% av arealet. Kystlyngheiandelen består av intermediær kysthei (D0709) og naturbeitemarka har utformingen lågurtbeiteeng (D0416). Vegetasjonstypene er henholdsvis tørr gras- og urterik hei (H2) og frisk/tørr, middels baserik eng i lavlandet (G7).

Artsmangfold

Artsutvalget domineres av urter og gras knyttet til kalkrik mark. Dominerende arter i nylig brent areal er gulaks og dunhavre. I denne sørvendt delen er arts mangfoldet rikt med arter som smalkjempe, engkall, øyentrøst (sp.), mjøduert (litt), enghumleblom, teiebær, blåstarr, engkvein, lodnerublom, fjellnøkleblom (tidligere på rødlista), loppestarr, engfrytle, fuglevikke, kattedot, tiriltunge, blåkoll, blåtopp, flekkmure, nattfiol, tveskjeggveronika, lifiol, marinøkkel, blåkløkke, gullris, tepperot, fjellfrøstjerne, fjelltistel, karve, rødkløver, kvitkløver, rundskolm, brudespore (tidligere på rødlista), vendelrot, villin, gulflatbelg, slirestarr, rød jonsokblom, hårstarr og rødsildre. De to rødlistede artene ormetunge (VU, sårbar) og vegamaure (VU, sårbar) ble registrert i lokaliteten. Stedvis dominerer einer, blåbær, blokkebær og røsslyng, men typiske lyngarter er i mindretall.

Bruk, tilstand og påvirkning

Arøya blir benyttet som vinterbeiteområde. I og med at Arøya henger sammen med innmarksøyene Nordøya, Svinskjæret og Sørgården kan det ikke gå sau på Arøya på sommerstid uten å unngå at de søker mot slåttemarkene som skal gi vinterfor. I 2017 gikk det rundt 60 voksen dyr av gammelnorsk sau (GNS) på Arøya og de andre øyene som henger sammen. Deler av Arøya har blitt brent for noen få år siden. Brenninga har ikke vært optimal i og med at brannflata er for stor i forhold til anbefalte retningslinjer. Det ble nesten ikke registrert nye røsslyngspirer i heia, noe som indikerer at brannen kan ha vært for djup og grundig. Tilstanden er i stor grad god for hele lokaliteten, få tegn til gjengroing og lav andel problemarter som veitistel og mjøduert.

Fremmede arter

Ingen fremmede arter ble registrert i lokaliteten.

Kulturminner

Ingen registrerte kulturminner innenfor lokaliteten.

Skjøtsel og hensyn

Kystlyngheia blir beitet og brent og er generelt i god tilstand. Skjøtselen er ikke optimal. Beitesesongen burde ha strukket seg inn i vekstsesongen for urter og gras. Det bør fortsettes med sviing, men sviflatene bør ikke være mer enn 10 daa hver. Det står igjen mye død einer etter forrige brenning. Denne bør fjernes manuelt med saks eller ryddesag.

Det er et lite felt med vierkratt på østsida av Arøya. Krattdekninga bør ikke øke og det bør følges med på utviklinga av dette vierkrattet.

Del av helhetlig landskap

Lokaliteten ligger innenfor Hysvær-Søla landskapsvernområde med dyrelivsfredning med spesiell vekt på det rike fuglelivet. Området er også en del av Vegaøyan verdensarvområde som fikk sin status på grunn av de unike kulturlandskapsverdiene samt den unike ærfuglduntradisjonen.

Verdibegrunnelse

Arøya er ei artsrik kystlynghei som beites og brennes. Størrelsen er på 67 daa og det ble gjort funn av to rødlistede karplanter, vegamaure (VU) og ormetunge (VU). Sviing bør fortsettes men da i tråd med gjeldende retningslinjer for sviing av kystlynghei. Tilstanden er bra men kan bli enda bedre hvis man kan få strukket ut beitesesongen noe utover kun vinterhalvåret. Lokaliteten har verdi C - lokalt viktig, men det anbefales å oppgradere til verdi B – viktig som kystlynghei. Lokaliteten kan i framtida bli oppjustert til verdi A – svært viktig ved optimal hevd og ved bedre tilstand.

1.11 Tuvøya

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Tuvøya		Kommune Vega		Områdenr. 1815104010		
ID i Naturbase		Registrert i felt av: Thomas H. Carlsen		Dato: 03.07.2018		
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Bär, A., Carlsen, T. H. & Hatten, L. 2009. Skjøtselsplan for Hysvær. Vegaøyan verdensarvområde, Vega kommune i Nordland. Bioforsk Rapport 4 (69).				Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -		
Hovednaturtype: D07, Kystlynghei – 100 % Tilleggsnaturtyper:			Utforminger: D0707, Kalkfattig kysthei – 100 %			
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: Tørr lynghei (H1)
< 20 m	x	God	x	Slått	Torvtekt	
20 – 50 m		Svak		Beite	x Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying	Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		

Områdebeskrivelse

Innledning

I forbindelse med revidering av skjøtelsesplan for Hysvær i Vega kommune, samt registrering av naturbaselokaliteter for øyværet har samtlige øyer og holmer i Hysvær med relevans i skjøtelsessammenheng blitt befart og kartlagt. Det har vært et spesielt fokus på trua naturtyper som er i bruk som enten slåttemark, naturbeitemark eller kystlynghei. Befaringen ble gjennomført i starten av juli 2018 av Thomas H. Carlsen, NIBIO. Befaringen hadde som formål å dokumentere bruken av de ulike naturtypene, vurdere tilstand og i samråd med grunneiere og brukere vurdere framtidig skjøtsel og evt restaurering av de ulike lokalitetene.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Hysvær består av et par hundre øyer og holmer og ligger ca 10 km nordvest for Nes på hovedøya Vega. Fjorten av øyene har vært bebodd, oftest med bare en familie på hver øy. På det meste bodde rundt 120 mennesker i Hysvær. I dag er det ingen fastboende igjen i Hysvær, men flere av husene på flere av øyene blir i dag benyttet som fritidshus hovedsakelig på sommerhalvåret. Tuvøya ligger langt sør i Hysværet. Nærmeste øy med bebyggelse er Bjørnshammaren ca 1,5 km unna i retning nordvest. Berggrunnen består av kalkglimmerskifer, men det virker fattigere. Området ligger i klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2) i mellomboreal sone. Tuvøya er felles utmark. UTM: 33W 0350420 7294677.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Tuvøya er en kystlyngheilokalitet (D07) bestående av utforminga kalkfattig kysthei (D0707) representert av vegetasjonstypen tørr lynghei (H1). Størrelsen på lokaliteten er på 61 daa.

Artsmangfold

Dominerende arter i denne fattige kystlyngheia er røsslyng, blokkebær og molte. Andre arter som ble registrert er blåbær, tyttebær, slåttestarr, smyle, torvull, stormarimjelde, skrubbær, skogstjerne, engfrytle og krekling. Noen få svake kalkindikatorer ble registrert i enkelte parti sånn som fuglevikke, marinøkkel og øyentrøst (sp.)

Bruk, tilstand og påvirkning

Kystlyngheia er i god hevd. Røsslyng er i all hovedsak i ung, mye som følge av brenninga av en stor del av øya i 2008. Det er ingen tegn til gjengroing med unntak av noen få partier med noe einer. Einer er død i sviflata. Det ble ikke registrert spor av vånd på Tuvøya, som gjør øya fri for erosjonsfelt. Tilstanden på kystlyngheia er god.

Fremmede arter

Ingen fremmede arter ble registrert i lokaliteten.

Kulturminner

Ingen registrerte kulturminner innenfor lokaliteten.

Skjøtsel og hensyn

Tuvøya blir benyttet som sommerbeite for gammelnorsk sau (GNS) i perioden april til oktober. I all hovedsak er det ungdyr som beiter her. I 2018 var antallet dyr 10-12. Lokaliteten har blitt brent en gang i nyere tid, i 2008. Brannfeltet ble for stort i henhold til gjeldende forskrifter for lyngsviing, men resultatet 10 år senere viser at røsslyngen har kommet seg fint og dominerer nå brannflata. Brenning bør fortsette på Tuvøya, men da med betydelig mindre brannflater, optimalt rundt 10 daa. Sviflatene bør velges ut slik at man danner et optimal mosaikk av flere årganger med brenning.

Del av helhetlig landskap

Lokaliteten ligger innenfor Hysvær-Søla landskapsvernområde med dyrelivsfredning med spesiell vekt på det rike fuglelivet. Området er også en del av Vegaøyen verdensarvområde som fikk sin status på grunn av de unike kulturlandskapsverdiene samt den unike ærfuglduntradisjonen.

Verdibegrunnelse

Tuvøya er ei verdifull kystlynghei på høyde med Arøya lengre nord i Hysværet. Tuvøya har fattig utforming, det ble ikke funnet rødlistede karplanter, men hevd og tilstand er god. Særdeles fin forekomst av røsslyng. Lokaliteten får verdi B – viktig som kystlynghei.

2 Retningslinjer for sviing

2.1 Lyngsviing som skjøtselsmetode – en kort introduksjon

Målet med lyngsviing er å forbedre beitet i lyngheier og sikre det biologiske mangfoldet. Røsslyngplanten taper beiteverdi når den blir gammel og forvedet og den bør derfor fornyes regelmessig gjennom sviing, normalt når den har nådd en alder på 15-25 år. I løpet av levetiden gjennomgår røsslyngen 4 faser, fra pionerfasen (0-6 år), byggefasen (6-15 år), moden fase (15-25 år) til degenererende fase (25 -50 år). I moden fase blir vedproduksjonen større enn bladproduksjonen. Det er nå sviing må til for å brenne bort den gamle forvedede røsslyngen og samtidig stimulere både nyspiring fra røttene og frøspiring fra frø lagret i jordsmonnet (Kvamme et al. 2009).

På Helgelandskysten og i Nord-Norge generelt vil røsslyngen vokse langsommere grunnet lave sommertemperaturer (Direktoratet for naturforvaltning 2012). Sammenlignet med Vestlandet er det derfor ikke behov for å brenne like ofte. Beitetrykk vil også påvirke og gi variasjoner i røsslyngens livssyklus. For svakt beitetrykk i en røsslynghei vil kunne gjøre at lyngen vokser hurtig, og gammel røsslyng vil tape beiteverdi. For sterkt beitetrykk vil kunne gjøre at røsslyngen blir utkonkurrert av gras, halvgras og urter.

Røsslyng er en brukbar beiteplante og det er de friske årsskudda, både langskudd og kortskudd, som hovedsakelig blir beitet. God beitetilgang i sommerhalvåret er viktig for at dyra skal ha god kondisjon når vinteren kommer. Det er først og fremst på vinteren at dyrene beiter på røsslyngen. Sviing av gammel røsslyng vil ved siden av å gi et bedre vinterbeite, bedre sommerbeitet ved at urter og gras vil utgjøre en større del av plantebestanden de første årene etter sviing. Både sviing og rydding er gode tiltak for bedring av beitekvaliteten sommerstid, i stedet for grøfting og planering i verdifulle lyngheiområder.

Det er viktig at lyngheiene beites etter sviing slik at trær og andre uønskede planter ikke etablerer seg i sviflatene. Det viktigste beitedyret i lyngheiene er utegangersauen som spiser av røsslyngen om vinteren. Helårs utegangersau foretrekker gras og urter om sommeren, mens om vinteren er det viktig med tilstrekkelige arealer med røsslynghei. En vedlikeholdt lyngheimosaikk gir den høyest mulige biodiversiteten hos kystlyngheiene og det beste beitet for helårs utegangersau. Brannflatene må ha begrenset størrelse for at en skal oppnå denne mosaikken. Dette er også viktig fordi store brannflater vil ta livet av mus, insekter og andre dyreslag som ikke klarer å flykte ut av brannfeltet eller ned under bakken. Med en småskala mosaikk vil også innvandringen av planter og dyr gå hurtigere til de nysvidde, mer næringsrike, feltene. Det er likevel viktig å ta hensyn til sviing i områder med svært mye gammel røsslyng (store gamle røsslyngstammer mer eller mindre uten blad). I disse kan størrelsen på sviflatene økes noe for å forhindre at beitetrykket blir for stort på små sviflater i etterkant av sviing, da det vil spire mye ung og fristende røsslyng. Det er avgjørende å nøye følge med beitetrykket etter sviing, for å unngå at sauen beiter for mye slik at de unge røsslyngskuddene ikke rekker å etablere seg.

På Helgeland blir ikke røsslyngplantene like store sammenlignet med Vestlandet, og andelen brennbar ved i de gamle plantene er ikke like høy. Det kan derfor oppleves som om det er vanskelig å få fyr på lyngheiene her i nord. I gras- og urterike heiområdene er det også en mindre andel røsslyng, og et sammenhengende brennbart vegetasjonsdekke er derfor mer sjeldent. Det er avgjørende at lyngbuskene over jorda er tørre nok for å få fyr, og at jordoverflaten er tørr nok for at mosedekket skal brenne. Det er derfor bra hvis man utfører sviing etter noen dager med vind. I gamle dager sa man at det skulle ha blåst nordavind i minst tre dager før lyngsviing (Norderhaug et al. 1999). Sviingen foretas best i vintermånedene februar og mars, men er det mye snø kan det utsettes til begynnelsen av april. Vær oppmerksom på hekkende fugl og gjeldende regler for åpen brenning (se Retningslinjer for sviing lenger ned). Det er også mulig å svi sein høst. For å ha kontroll over brannen er det viktig at det er tele i jordbunnen, eller at den er våt, slik at ikke jorda får for høy temperatur og ilden sprer seg ukontrollert. Frossen eller våt jordbunn vil også hindre at humusen med frøbanken vil brenne opp.

På selve dagen før sviing er det fint hvis vinden er jevn og stabil og av passe styrke. Svak vind vil gjøre at lyngen brenner dårlig, og svak vind skifter lett retning. Vinden bør heller ikke være for sterk. Da flytter brannfronten seg så hurtig at brannen blir ufullstendig, en kan også lett miste kontroll på brannen. Tradisjonelt sa man at passe vind var laber bris. For å få slukket brannen må man før sviing planlegge å svi mot en naturlig avslutning i terrenget, for eksempel toppen av en haug, bart berg, myrområde eller sjø. Hvis ikke dette er mulig, bør man svi av små branngater i kantene og i enden før en svir av det store feltet.

Terrenget bestemmer hvor mange personer som trengs ved sviingen. En åpen mark uten naturlige grenser for brannen krever flere personer for å kontrollere flammene sammenlignet med avsviing av et nes ut mot sjøen der det kan holde med en eller to personer.

2.2 Retningslinjer for sviing

(redigert etter SNO-retningslinjer, gjeldende fra 2011)

Det formelle

- Det er kommunen som er myndighet vedr. åpen brenning. Åpen brenning er bare tillatt dersom kommunen har åpnet opp for dette gjennom «forskrift om åpen brenning og brenning av avfall i småovner». Sjekk om kommunen har åpnet opp for dette. I motsatt fall må det søkes dispensasjon for forbudet.
- Stedlig politi skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning.
- Brannvesenet skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning.
- Naboer og grunneiere skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning.
- Kontakte Statens Naturoppsyn (SNO) v/Runar Omnøy for å avklare forekomst av og behov for hensyn til fugl i området.
- Kontakt evt. også Norsk Ornitologisk Forening (NOF).

Planlegging

- Antatt svisyklus ligger generelt i Norge på omtrent 15 år, i Nord- Norge noe lenger. Men hvor ofte en bør svi samme delflate avhenger av røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Sjekk røsslyngtilstanden: gammel og grov røsslyng bør brennes, men regenereringa etter brann kan ta noen år og det er viktig å følge med på dette slik at ikke all røsslyng i området brennes før ny kommer tilbake. Vær oppmerksom på at planteproduksjonen er lav det første året etter sviing. Det er også viktig å huske på at der målsetningen er å bevare kystlynghei bør en i utgangspunktet ikke svi samme flate oftere en hvert tiende år. For hyppig lyngsviing fører til utvasking av plantenæringsstoffene.
- Planlegg godt hvor det skal brennes (se vedlegg 2 med anbefalte sviområder) – en mosaikkstruktur mellom brente og ubrente flater er å foretrekke. Sviing i lynghei bør skje i mosaikk med flater på maks 10-15 dekar for å få best mulig variasjon. I områder med svært mye gammel røsslyng (store gamle røsslyngstammer mer eller mindre uten blad) kan sviflatene økes noe for å forhindre at beitetrykket blir for stort på små sviflater i etterkant av sviing, da det vil spire mye ung røsslyng. Det er avgjørende å nøye følge med beitetrykket etter sviing, for å unngå at sauene beiter for mye slik at de unge røsslyngskuddene ikke rekker å etablere seg.
- Svi ikke to nabosviflater etter hverandre. Det anbefales å vente 3-5 år før en svir nabosviflaten. Vindstyrken og -retning vil imidlertid avgjøre hvor det er best å svi (vanligvis brenner man med

vinden). Det viktigste er å få svidd! Dette betyr at man kan være noe fleksibel med den endelige avgjørelsen av hvilken sviflate som skal svis av, avhengig av tilgjengelighet av eventuelle naturlige avslutninger for flammene.

- Ha en plan for hvordan brannen skal slukkes. Finnes det naturlige avslutningslinjer (som stier, myrkanter, bart berg eller tjern) eller må det brennes branngater? Ei branngate bør ha en bredde på 5-6 meter. Branngater skapes ved å svi av flater samme år som sviinga eller året før. Svi branngatene i svak vind og om mulig mot vindretningen, slik at vegetasjonen brenner langsomt med relativt høy varme.
- Utstyr som trengs til sviing: gassbrenner/blåslampe for å få fyr, og brannslukkere. Brannslukkerne består av en metallplate montert på et langt skaft. Det anbefales å bruke de langskaftede skogbrannvisperne som brannvesenet bruker. Kontakt brannvesenet for lån eller kjøp av disse. Et godt alternativ er aluminiumspader på lange skaft. Flammene slukkes med brannvifte/aluminiumspade gjennom å «slå» på flammene slik at de kveles.
- Brenn alltid mens jorda er fuktig eller det er tele i jorda (seint høst til tidlig vår fram til senest 15. april). Senere må man søke spesielt om tillatelse (Fylkesmannen).
- Det bør vises særlig aktsomhet ved sviing på tynt jordsmonn av hensyn til fare for erosjon og skader på fjell.
- Busker av vanlige treslag på over en meter skal kappes og fjernes før eller etter sviing i områder som er viktig for beiting, biologisk mangfold eller friluftsliv.
- Ta hensyn til fugl. Brenning skal skje før hekketiden. Vær obs på at noen arter, for eksempel havørn, legger egg allerede i mars.
- Ta hensyn til fornminner og kulturminner. For å bevare kulturminner skal det ikke brennes helt inntil disse. Dette skjer for eksempel ved at det finryddes en sone på bakken på 1-3 meter rundt kulturminner før brenning.

Under brenning

Bruk arbeidsklær av bomull eller ull, kraftige støvler, lue og arbeidshansker. Kunstfiber smelter lett.

- Begynn tidlig for å utnytte dagslyset! Det kan ta lang tid å få slukket brannen og en bør sette av hele dagen.
- Brenn bare under gunstige værforhold; laber bris er passe vindstyrke.
- Vanligvis brenner man med vinden. Vurderingen av hvilken retning flammene skal gå avhenger også av sviflatens topografi, fuktighet og branngater/naturlige grenser. Det kan være enklere å få lyngheia til å brenne i oppoverbakke. Men vær oppmerksom på at flammene sprer seg mye raskere oppover en bakke enn nedover. Flammene sprer seg også betydelig raskere med vinden enn mot vinden. Det er viktig å ha arealet under full kontroll, f. eks. at det er omringet av snø eller har naturlige eller skapte grenser/branngater. Ved usikkerhet er det bedre å tenne på øverst i terrenget og/eller brenne mot vinden. Det vanligste er likevel å la brannen følge vindretningen.
- Ha godt mannskap og slukkeutstyr (brannvifter, spader med lang skaft, snøskuffer etc.).
- Bruk gassbrenneren/blåselampen til å tenne på flere steder ved siden av hverandre slik at det hurtig danner seg en brannfront. Dette vil gi en mer fullstendig brenning, da den intense varmen fra brannfronten gjør at vegetasjonen tørker noe før den tar fyr.

- Da brannen er startet og brannfronten er skapt slukker man den brannfronten som brenner i feil retning, og følger etter på begge sider for å forhindre at brannfronten får utvikle seg mot sidene.
- Kartavgrensede sviflater kan inneholde en del myrpartier og annet som ikke kan/må svis. Det viktigste er å fornye røsslyng og holde ned gjengroingsarter. Punktvisi der det trengs. Dette gjelder spesielt i kuperte områder med fuktigere søkk mellom lyngtuene.
- Slukk omtrent to timer før det blir mørkt, og bruk tiden på å kontrollere at alt er under kontroll. Det er lettere å se røyk i dagslys.
- Ved slukking; vær bak flammene og slukk brannen fra kilden ved å «slå» på flammekilden slik at ilden kveles. Slukk brannen på bakketoppen. Da mister flammene noe av kraften og er lettere å slukke.
- Tar det fyr i maurtuer vær oppmerksom på at disse kan ulme i dagevis hvis man ikke svir av all vegetasjon/material som kan brenne.

Etter brenning

- Gå aldri fra et område hvor det fortsatt kommer røyk. Forsikre deg om at brannen er godt slukket. Brann i humusen vises ved at det kommer opp litt røyk fra bakken. Disse «underjordiske» brannene kan spres ukontrollert hvis man ikke forsikrer seg om å slukke ved å trampe på bakken.
- Ha nok beredskap ved behov for etterslukking.
- Stedlig politi skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet.
- Brannvesenet skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet.
- Naboer og grunneiere skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet.
- Fjern døde busker og kvister. Døde busker som står igjen etter sviing kan ellers forårsake jurbetennelse som en følge av stikk- og rispskader hos dyr som går på beite i disse områdene. Eventuelle busker og trær som ikke allerede er blitt fjernet før sviing anbefales også fjernet.
- Tegn inn på kart hvilke områder som er brent og når de er brent!
- Svidde felt bør sjekkes for uønsket oppslag av fremmede og problematiske arter og trær 2-4 år etter sviing, og eventuelle oppslag ryddes. Hvis oppslag av trær ikke blir nedbeitet kan en oppjustering av beitetrykket hjelpe.

Spesielle hensyn for Sørgården

- Ei kraftlinje krysser sviflatene utover Drægern. Her bør det tas spesielt hensyn under sviing. Det anbefales punktsviing rundt stolpene.
- Der det er god dekning med røsslyng vil formålet med sviing først og fremst være fornying av røsslyng. Der einer dominerer vegetasjonen er formålet med sviing å forhindre gjengroing med einer. Om andelen av røsslyng vil øke etter sviing i de einerdominerte partiene er uvisst. Men artsmangfoldet har i hvert fall større sjanse å øke. Ved sviing av einer er det viktig med rydding av einerkvister **etter** sviing.
- For å få erfaring med sviing er det greit å starte med små sviflater det første året, og øke arealet for årlig sviing etter hvert.

3 Tiltakslogg, grunneiers notater

Her er det plass for grunneier å føre inn sine egne notater som gjelder gjennomføring av tiltakene.

AREAL/DELOM RÅDE	TYPE TILTAK (EKS SLÅTT, RYDDING, BEITING)	PERIODE	ANTALL DAGSVER K/ TIMER	ÅR

AREAL/DELOM RÅDE	TYPE TILTAK (EKS SLÅTT, RYDDING, BEITING)	PERIODE	ANTALL DAGSVERK/TIMER	ÅR

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.